

ГОДИШЕН ДОКЛАД

НА МИНИСТЪРА НА ПРАВОСЪДИЕТО

ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА РЕШЕНИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪД ПО

ПРАВАТА НА ЧОВЕКА ПО ДЕЛА СРЕЩУ РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ПРЕЗ 2015 Г.

/Приет с Решение на МС № 358 от 12.05.2016 г./

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият трети доклад за изпълнението на решенията на Европейския съд по правата на човека по дела срещу Република България е изготвен в изпълнение на решението на Народното събрание, прието на 21 септември 2012 г., което задължи министъра на правосъдието да изготвя и внася в Парламента обобщен годишен доклад по изпълнение на решенията на Европейския съд по правата на човека („ЕСПЧ“, „Съда“). България е ратифицирала Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи („ЕКПЧОС“, „Конвенцията“) през 1992 г. и е приела юрисдикцията на Съда по силата на тази ратификация. Съгласно член 46 от Конвенцията държавите членки имат международноправен ангажимент да изпълняват окончателните решения на Съда, установяващи нарушения на Конвенцията. Предприемането на необходимите мерки по изпълнението се контролира от Комитета на министрите към Съвета на Европа („КМ“, „Комитета на министрите“). Държавите членки имат договорно задължение да отстранят установените нарушения на Конвенцията, но разполагат с известна свобода на преценка по отношение на средствата за това.

Темите на настоящия доклад са обособени в три части. В първата си част докладът съдържа информация за решенията на ЕСПЧ срещу България във фазата на изпълнението за 2015 г., маркират се някои позитивни промени в законодателството и практиката в резултат на осъдителните решения на Съда, както и решенията, които са били изпълнени през годината.

Във втората си част докладът засяга въпросите, по които се налага да бъдат взети допълнителни мерки. Тази част на доклада е изготвен и на базата на решения, резолюции и други документи на Комитета на министрите и Отдела за изпълнение на решенията на ЕСПЧ към Съвета на Европа.

В третата част на доклада, за пълнота и с оглед повече яснота за връзката между ефективното изпълнение на решенията и новите осъдителни решения, е представена актуалната статистическа информация за броя на осъдителните решения

за изминалата година, броя на висящите жалби пред ЕСПЧ, както и в резюме някои решения на ЕСПЧ, постановени през годината, които заслужава да бъдат споменати.

ЧАСТ ПЪРВА

КОМИТЕТ НА МИНИСТРИТЕ

ИЗПЪЛНЕНИЕ НА РЕШЕНИЯТА НА ЕСПЧ

1. ДАННИ НА СЕКРЕТАРИАТА НА КОМИТЕТА НА МИНИСТРИТЕ ЗА 2015

Видно от данните (неокончателни), предоставени от Отдела за изпълнение на решенията на ЕСПЧ, който подпомага Комитета на министрите, към края на 2015 г., общият брой български решения на стадия на изпълнението е 272, от които около 90 са прецеденти (решения, които поставят самостоятелен проблем по Конвенцията, а не повтарящ се в други решения срещу България). За сравнение, в края на 2014 г. общият брой решения е бил 325, а прецедентите са били 95.

През 2015 г. общият брой нови решения за изпълнение по български дела, изпратени за наблюдение на Комитета на министрите, е бил 26.

От решенията, които се наблюдават от КМ, 121 решения се отнасят до прекомерна дължина на производство, като през 2015 г. приключи наблюдението по 56 от тях (пилотни решения *Фингер и Димитров и Хамънов и някои решения от групите Китов и Джангозов*).

През 2015 г. е приключено наблюдението по общо 79 решения и приятелски споразумения, от които 14 са прецеденти. За сравнение, през 2014 г. е приключено наблюдението по 58 решения и приятелски споразумения, от които 16 прецеденти.

2. КРАТЪК ОБЗОР НА РЕШЕНИЯТА, ЧИЕТО ИЗПЪЛНЕНИЕ Е ПРИКЛЮЧИЛО, КАКТО И НА РЕШЕНИЯТА, ПО ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА КОИТО Е БИЛ КОНСТАТИРАН ЗНАЧИТЕЛЕН НАПРЕДЪК

A. Релевантни решения

За 23 години след ратификацията на Конвенцията бяха извършени редица реформи в националната правна система, за много от които пряка причина бяха осъдителните решения на ЕСПЧ. На някои от по-значимите мерки по изпълнението на решенията на ЕСПЧ беше обърнато внимание в предходните два доклада - за 2013 г. и за 2014 г.

Задължението за българската държава по силата на чл. 46 (1) от Конвенцията да изпълнява окончателните решения на ЕСПЧ включва мерки с индивидуален характер - изплащане на присъденото обезщетение и други мерки, които да сложат край на нарушението и да заличат последиците му, така че да се постигне доколкото е възможно *restitutio in integrum* (например възобновяване на съдебни производства, където е необходимо). Задължението на държавата да изпълнява решенията на ЕСПЧ включва и предприемането на мерки от общ характер с превантивен ефект по

отношение на сходни нарушения. Целта на тези мерки е да не се стига в бъдеще до нарушения на Конвенцията. След като Комитета на министрите счита, че държавата е изпълнила тези задължения и е предприела съответните мерки от индивидуален и общ характер, той закрива делото със заключителна резолюция.

Както беше посочено и по-горе, през 2015 г. Комитетът на министрите приключи наблюдението по изпълнението на 79 решения и приятелски споразумения, от които 12 прецедента. Една част от решенията, по които наблюдението е приключило през годината, представляват изолирани случаи на нарушения на Конвенцията, докато друга част засягат сериозни и повтарящи се проблеми в българската правна система, и следва да бъдат споменати:

а) Безспорно на първо място следва да се открие приключването на наблюдението по изпълнението на 56 решения, по които беше установено нарушение на правото на справедлив съдебен процес в разумен срок, както и на решенията *Димитров и Хамънов срещу България* и *Фингер срещу България* (първите две пилотни решения срещу България).

Въпросът за ефективността на административно-съдебния механизъм за обезщетяване на засегнатите лица от т.нар. „бавно правосъдие“ по Закона за съдебната власт (ЗСВ) и Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ) беше подложен на детайлна преценка от Комитета на министрите, който потвърди, че въведените през 2012 г. в резултат на пилотните решения вътрешноправни средства, са дали резултати.

Петдесет и четирите други решения, наблюдението на изпълнението на които беше закрито, бяха свързани със забавяния поради големия брой съдебни заседания пред гражданските съдилища, забавяния пред касационната инстанция или големи интервали между съдебните заседания пред по-малко натоварени към момента наказателни съдилища. Понастоящем причините за тези забавяния са преодолени в голяма степен. В групата *Китов срещу България* и *Джангозов срещу България* обаче, остават за наблюдение решения, по които проблемите, констатирани от ЕСПЧ, се отнасят до дължините на съдебните производства пред най-натоварените съдилища, закъснения на досъдебната фаза на производствата и липсата на ефективно ускорително средство за наказателните дела в двата стадия на наказателния процес. Тези проблеми засега остават нерешени.

По отношение на функционирането на вътрешния компенсаторен механизъм по ЗСВ и ЗОДОВ следва да се посочи, че през 2015 г. Инспекторатът на Висшия съдебен съвет е изпратил на министъра на правосъдието общо 569 броя заявления по този ред. От тях по същество са разгледани (основателни и неоснователни) 412 заявления. Сключени са 180 споразумения¹. Сключени са и още 102 споразумения по 90 заявления, получени в Министерство на правосъдието преди 2015 г. В заключение през 2015 г. са сключени общо 282 споразумения по 266 заявления.

През 2015 г. са изплатени общо 794 720 лева като обезщетения за забавено правосъдие.

¹ По 176 заявления

б) Приключи наблюдението на изпълнението на повечето решения от групата „*Ал Нашиф срещу България*“ (фактите по делото датират от периода между 1999 г. и 2003 г.), които се отнасят до прилагането на разпоредбите на Закона за чужденците в Република България (ЗЧРБ) и съдебния контрол при експулсирането на чужденци. Въпреки измененията в ЗЧРБ обаче се появиха нови проблеми. Оставашите нерешени въпроси (виж по-нататък във II част на доклада) ще продължат да се разглеждат в рамките на групата „*C.G. и други срещу България*“.

в) Наблюдението на изпълнението на две решения, засягащи отказа на властите да възстановят ДДС, също приключи („*Булвес срещу България*“ и „*Бизнес спорт център срещу България*“). След изменението на ЗДДС от 2007 г. и последвалото решение на ЕСПЧ по допустимостта на жалбата „*Атев срещу България*“ по всичко личи, че сходни проблеми не биха възникнали.

г) Промените в относимото законодателство – Закона за събранията митингите и манифестациите и практиката на администрацията и съдилищата доведе до приключване на групата „*ОМО Илinden и Иванов срещу България*“ (2), където ЕСПЧ констатира нарушение на правото на мирно събрание по чл. 11.

д) След промяна на текстове в НПК и съдебната практика приключи наблюдението по делата „*Пфайфер срещу България*“ и „*Прешер срещу България*“, които касаеха налагането на забрана за напускане пределите на страната заради висящи наказателни производства, водени срещу жалбоподателите.

е) Приключи наблюдението върху изпълнението на решението *Асен Костов срещу България*, по което е констатиран проблем, свързан с надлежаване на наложеното наказание. Комитетът на министрите прие, че в законодателството – Закон за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС) и Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) са създадени достатъчно гаранции, които биха могли да предотвратят сходни проблеми.

ж) След промяна на относимото национално законодателство (НПК) и съдебната практика бяха закрити и две решения по делата *Райков срещу България* и *Здравко Станев срещу България*, които касаеха достъпа до правна помощ по наказателни дела.

з) След съответните изменения в НПК и Закона за Министерство на вътрешните работи (ЗМВР) приключи и наблюдението по делото „*Д.М.Т. и Д.К.И. срещу България*“ – дългогодишно отстраняване от длъжност, докато тече разследване, и невъзможността съгласно ЗМВР да се заема друга длъжност.

Б. Преглед за съответствие на законопроектите с ЕКПЧОС

Задължението за извършване на преглед на проектите на нормативни актове за съответствие с Европейската конвенция е предвидено в параграф 9, б. „с“, ii от Декларацията от Брайтън през 2012 г. и препотвърдено в Декларацията, приета на

конференцията на високо ниво на държавите-членки на Съвета на Европа в Брюксел през 2015 г. (буква В, параграф 1, „d“ от Плана за действие към Декларацията²).

В доклада за 2014 г. беше отбелязано, че редица страни-членки по Конвенцията имат ефективен механизъм за регулярен предварителен контрол на съответствието на законопроектите с Конвенцията, но в България подобен механизъм никога не е функционирал.

През 2015 г. беше внесено предложение за създаване на национален механизъм за извършване на преглед за съответствие на нормативните актове с Конвенцията, в резултат на което бе включено и законодателно предложение в Закона за изменение и допълнение на Закона за нормативните актове. Законопроектът е внесен за разглеждане в Правна комисия на Народното събрание на 01.09.2015 г. Предложението предвижда всеки проект на закон да бъде придружен от справка за съответствие с Конвенцията и практиката на Европейския съд по правата на човека.

ЧАСТ ВТОРА

ОБЗОР НА РЕШЕНИЯТА, ПО КОИТО ВСЕ ОЩЕ НЕ СА ВЗЕТИ ВСИЧКИ МЕРКИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО ИМ ПО СМИСЪЛА НА ЧЛ. 46 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

Решенията срещу Република България, поставящи най-сериозни проблеми, са обединени в 12 групи и се разглеждат от КМ в „процедура на засилено наблюдение“³, както следва:

1. група „*Китов срещу България*“ и група „*Джангозов срещу България*“ - дължина на наказателни и граждански производства и липса на ефективно средство за защита;

2. група „*Начова срещу България*“ – случаи на смърт или телесни повреди, причинени при неадекватна употреба на огнестрелно оръжие от служители на полицията или военна полиция и неефективно разследване;

3. група „*Великова срещу България*“, „*Шишкови срещу България*“ - смърт или телесни повреди, причинени при необоснована или прекомерна употреба на сила от служители на полицията, и неефективно разследване;

4. група „*Екимджиев срещу България*“ - липса на достатъчно гаранции при употребата на специални разузнавателни средства;

5. „*Нешков и други срещу България*“ (пилотно решение), група „*Кехайов срещу България*“ лоши условия в местата за лишаване от свобода, автоматично налагане на специален режим за изтърпяване на наказанието доживотен затвор без замяна и доживотен затвор, липса на ефективни вътрешноправни средства за защита;

6. група „*С.Г. и други срещу България*“ - недостатъци на съдебния контрол при експулсиране на чужденци на основание защита на националната

²“... take appropriate action to improve the verification of the compatibility of draft laws, existing laws and internal administrative practice with the Convention, in the light of the Court’s case-law;”

³ Причината изпълнението на едно решение на ЕСПЧ да бъде поставено под засиленото наблюдение на Комитета на министрите може да бъде свързана с необходимостта от предприемане на спешни индивидуални мерки по отношение на жалбоподателите или с идентифицирането от страна на Съда или Комитета на министрите на структурен и/или сложен проблем в националната система. Както подсказва и самото наименование, тези решения са обект на по-засилен и интензивен контрол и периодично се включват в дневния ред на събранията на Комитета на министрите за обсъждането им.

сигурност, липса на средство за защита със суспензивен ефект в случай на оплаквания, отнасящи се до риск от нечовешко отношение или риск за живота в приемащата държава, и други;

7. група „*Станев срещу България*“ (решение на Голямата камера) и „*Станков срещу България*“ - липса на гаранции при настаняване в институции на хора с увреждания, липса на възможност ограничено запретиено лице само да поиска от националния съд отмяна на запретиеното и т.н.;

8. решение „*Балтаджи срещу България*“ (последното решение от групата „*Ал-Нашиф срещу България*“, чието изпълнение все още е под наблюдение) – проблем с индивидуалните мерки, в процес на събиране на информация;

9. решение „*Йорданова и други срещу България*“ - липса на разглеждане на пропорционалността на заповеди за освобождаване на държавни или общински имоти;

10. решение „*Ненчева и др. срещу България*“ - смърт на деца, настъпила в Дома за деца и младежи с тежки умствени увреждания в с. Джурково, и неефективно разследване на причините за смъртта;

11. решение „*ОМО Илинден и др. срещу България*“ - нарушение на свободата на сдружаване поради необосновани откази за регистрация на сдружението жалбоподател;

12. през 2015 г. в засилено наблюдение е класирано и решението „*С.З. срещу България*“, в което ЕСПЧ установява, че има системен проблем с ефективността на разследванията на престъпления, свързани с насилие, извършено както от представители на държавата, така и от частноправни субекти.

В допълнение към тези групи, редица решения са обединени в групи в стандартна процедура на наблюдение или пък представляват единични или изолирани случаи.

По-долу са представени най-сериозните проблеми, които са констатирани в осъдителните решения срещу България на ЕСПЧ. В някои свои части докладът повтаря констатациите от докладите от 2013 г. и 2014 г., тъй като проблемите са запазили своята актуалност. Проблемите са констатирани както в решения, класифицирани „под засилено наблюдение“, така и в решения в стандартна процедура.

1. ПРЕНАСЕЛЕНОСТ И ЛОШИ УСЛОВИЯ В МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА И СРЕДСТВАТА ЗА ЗАЩИТА СРЕЩУ ТЯХ (ЧЛ. 3)⁴

А) В периода 1995-2015 г. делегации на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унижително отнасяне или наказание (КПИ) към Съвета на Европа посетиха всички български затвори (с изключение на един), както и голям брой следствени арести. Всички посещения завършиха с констатиране на сериозни недостатъци в местата за лишаване от свобода и многократно повтаряни препоръки за преодоляване на проблемите. В резултат на липсата на решителни действия от страна на българската държава в тази връзка, пълното или частично неизпълнение на препоръките на КПИ и продължаващото влошаване на положението на лишените от свобода, на 26 март

⁴ „Нешков и други срещу България“ (пилотно решение) и група решения „*Кехайов срещу България*“.

2015 г. КПИ направи публично изявление (мярка, която се предприема в изключителни случаи), с което идентифицира в обобщен вид констатираните проблеми и насърчи българските власти да предприемат необходимите спешни мерки.

Малко преди това, на 27 януари 2015 г., ЕСПЧ постанови пилотното решение „*Нешков и други срещу България*“, с което установи нарушения на чл. 3, забраната за нечовешко и унижително отношение, и на чл. 13, право на ефективни вътрешноправни средства за защита, от Конвенцията. ЕСПЧ постанови, че в България съществува системен проблем с лошите условия в местата за лишаване от свобода и липсват ефективни правни средства за защита (превантивно и компенсаторно) срещу тези условия. Това решение не е изолиран случай, а обобщава изводите, направени в редица предходни осъдителни решения срещу България, в които се констатира същият проблем. Тези решения са обединени в групата *Кехайов срещу България*, чието изпълнение е наблюдавано от Комитета на министрите към Съвета на Европа в засилена процедура. Решението *Нешков и други срещу България* дава насоки как да бъде изпълнено и поставя срок от 18 месеца за въвеждане на ефективни превантивно и компенсаторно средство за защита (параграф 290 от решението). Срокът изтича на 1 декември 2016 г.

Следва да се подчертае, че ефективността на средствата за защита и особено на превантивното средство за защита е неразривно свързана с успешното предприемане на общи мерки за справяне с пренаселеността и лошите материални условия в местата за лишаване от свобода. Понастоящем именно ситуацията в местата за лишаване от свобода е основното препятствие пред ефективността на възможно превантивно средство поради липсата на места, които да предлагат адекватни условия на задържане. Като се има предвид, че ефективността на всяко едно средство зависи главно от ефективността на предприетите мерки, които да разрешат основните проблеми на пренаселеността и лошите материални условия, усилията трябва да бъдат насочени и към подобряване на материалните условия и разрешаване на проблема с пренаселеността в местата за лишаване от свобода.

За изпълнение на препоръките на КПИ и решенията на ЕСПЧ през май 2015 г. в Министерство на правосъдието беше създадена работна група. В периода май-октомври 2015 г. работната група съсредоточи усилия върху изготвяне на проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, Наказателния кодекс, Наказателно-процесуалния кодекс и Закона за отговорността на държавата и общините за вреди (оттук нататък „ЗИД на ЗИНЗС и др.“). Законопроектът беше публикуван на интернет страницата на Министерство на правосъдието през октомври 2015 г. и разпратен на заинтересовани органи и организации за становище. Публичното му обсъждане продължава и към настоящия момент. Законопроектът адресира основните проблеми, констатирани от КПИ и решенията на ЕСПЧ, както е посочено по-долу.

Междувременно на своето 1236-то заседание, проведено на 22-24 септември 2015 г., Комитетът на министрите на Съвета на Европа (КМ) разгледа предприетите от българската държава мерки. В свое решение, прието на заседанието, КМ подчерта необходимостта от въвеждане на ефективни вътрешноправни средства за защита до 1 декември 2016 г., провеждане на ремонтни дейности и осигуряване на необходимите средства за това, както и отбеляза с интерес напредъка по изработване на законодателните предложения за преодоляване на пренаселеността. КМ също

подчерта необходимостта от подходяща медицинска грижа в местата за лишаване от свобода, както и осигуряване на достатъчен брой персонал. Мерките за изпълнението на решението *Нешков и други* и групата решения *Кехайов* бяха разгледани от КМ на 1250-то заседание, проведено на 8-10 март 2016 г.

КМ прие много позитивно решение, с което окуражава национални власти да приемат изготвените в изпълнение на решението *Нешков* законодателни изменения, както и дългосрочна стратегия за справяне с пренаселеността и лошите условия в местата за лишаване от свобода.⁵

Б) Първият проблем, констатиран в решението *Нешков и други* и в повечето решения от групата *Кехайов*, е свързан с лошите материални условия и пренаселеността в местата за лишаване от свобода. Също така в някои свои решения,

⁵ *1250th meeting – 8-10 March 2016*

**Neshkov and others and Kehayov group v. Bulgaria (Applications No. 36925/10, 41035/98)
Supervision of the execution of the Court's judgments**

CM/Inf/DH(2011)45, [CPT/Inf \(2015\) 44](#), DH-DD(2016)25, DH-DD(2016)25add, DH-DD(2015)755, DH-DD(2015)433, DH-DD(2014)1490, CM/Del/Dec(2015)1236/6

Decisions

The Deputies

1. strongly encouraged the Bulgarian authorities rapidly to adopt the legislative amendments and other promising measures that they elaborated in response to the pilot judgment *Neshkov and others* and to the public statement of the CPT adopted on 26 March 2015; invited the authorities to integrate these reforms into a long term strategy aimed at combatting prison overcrowding and poor material conditions of detention;
2. recalled that improving conditions of detention and reducing prison overcrowding are vital for ensuring the proper functioning of the remedies, in particular the preventive remedy, which have to be put in place before 01/12/2016 in response to the *Neshkov* pilot judgment; invited the authorities to inform the Committee of the progress made in these areas by 30/04/2016;
3. as concerns prison overcrowding, noted with satisfaction the intention of the Bulgarian authorities to reassess the accommodation capacity of their penitentiary system on the basis of the CPT standards and invited them rapidly to adopt all the measures foreseen to combat overcrowding; invited the authorities also to provide information on the impact of the measures adopted to facilitate access to out-of-cell activities;
4. as concerns material conditions, noted with interest the information related to the on-going or envisaged renovation work and reiterated their invitation to the authorities to proceed rapidly with the urgent renovations foreseen for 2016 and to secure adequate funding for this purpose;
5. noted, in addition, with interest the reform envisaging the creation of a confidential medical file for each detainee and reiterated their invitation to the authorities rapidly to take concrete measures to ensure that inmates receive proper medical care and that there are sufficient numbers of health professionals;
6. as concerns the reform of the “special regime”, invited the authorities to clarify whether the current reform envisages the possibility for detainees to request, on their own initiative, a review of the regime as it applies to them and whether it is envisaged to apply this reform in respect of persons accused of offences punishable by a life sentence;
7. recalled that no further individual measures are necessary in 19 older cases and that the same conclusion applies in respect of the situation of the applicants Chervenkov, Tzekov, Zlatev, Neshkov, Tolumov and Manolov; invited the authorities to provide additional information on the individual measures concerning the applicants Harakchiev and Halil Adem Hasan, as well as in the case of *Iordan Petrov* as concerns the fairness of the criminal proceedings against the applicant after their reopening.

например *Йордан Петров срещу България* и *Червенков срещу България*, ЕСПЧ намира нарушения на Конвенцията заради кумулативния ефект от лошите условия в местата за лишаване от свобода и автоматичното прилагане на специалния режим при изтърпяване на наказанията доживотен затвор и доживотен затвор без замяна. В тези решения Съдът критикува по-конкретно автоматичното прилагане на специалния режим на изтърпяване на наказанията доживотен затвор и доживотен затвор без замяна по силата на чл.чл. 61 и 198 от ЗИНЗС в продължение на 5 години и без възможност за индивидуална оценка на необходимостта от прилагане на подобна мярка преди изтичането на този срок⁶.

В решение от 2014 г. по делото „*Харакчиев и Толумов срещу България*“ ЕСПЧ намери, че кумулативният ефект от специалния режим на изтърпяване на наказанието, лошите материални условия на задържане и периода, през който жалбоподателите са живели в тези условия (съответно дванадесет и четиринадесет години), води до нарушение на чл. 3 от Конвенцията. Това решение засяга също така наказанието доживотен затвор без замяна, в конкретното дело изтърпявано от единия от жалбоподателите. Съгласно практиката на Съда, за да бъде това наказание в съответствие с чл. 3 от Конвенцията, трябва да съществува възможност за неговото редуциране. В България такова редуциране може да бъде постигнато посредством упражняване на правото на Президента да помилва. Съдът заключава, че в България до 2012 г. това наказание *де факто* не е могло да бъде намалено поради липсата на гаранции при упражняването на правото на Президента да помилва. Съдът счита, че след 2012 г. такива гаранции вече има и наказанието на жалбоподателя е *де факто* „намалено“. При все това лошите материални условия и специалният режим на изтърпяване на наказанието ограничават възможността лишеният от свобода да се поправи и следователно да му се намали наказанието.

По отношение на пренаселеността, изработеният проект на ЗИД на ЗИНЗС и др. съдържа правила за първоначалното разпределение на лишеният от свобода и възлагане на повече правомощия в тази насока на отговорните органи по изпълнение на наказанията, възможност органите по изпълнение на наказанията да преместват лишения от свобода и на база пренаселеност, нови правила и процедура за предсрочното условно освобождаване. По отношение на специалния режим, предвижда се след изтичане на едногодишен период от изтърпяване на наказанието задължително да се прави преценка дали да се смени режима, като осъденият ще може да обжалва неблагоприятния за него резултат пред административния съд. Също така на всеки шест месеца ще се прави нова преценка относно основанията за продължаване на специалния режим. Успоредно с това се предлага и възможност за началника на затвора да разрешава на осъдени на доживотен затвор и доживотен затвор без замяна да участват в различни дейности съвместно с други лишени от свобода, за да се минимизира негативният ефект от продължителната изолация.

В) Вторият проблем, идентифициран в *Нешков и други* и в редица решения на Съда от групата *Кехайов*, засяга липсата на ефективни вътрешноправни средства за защита във връзка с лошите условията на задържане. Съгласно практиката на Съда по силата на чл. 13 от Конвенцията държавата трябва да предвиди компенсаторно и превантивно средство за защита срещу нарушения на чл. 3 от Конвенцията, свързани с лошите условията на задържане.

⁶ Виж параграф 128 от решението по делото *Йордан Петров* и параграфи 69 и 70 от решението по делото *Червенков*.

Следва да се посочи, че досегашният ред за разглеждане на искове на лишени от свобода за вреди, произтичащи от лоши условия на задържане по реда на чл. 1 от ЗОДОВ, е обявен за неефективен с решението *Нешков и други*. Констатираните недостатъци на досегашната практика са: липсата на яснота относно това кои точно действия и бездействия на административния орган следва да докаже ищецът, за да бъде успешен искът му (параграф 195), твърде формалистичният подход при прилагане на принципа *affirmanti incumbit probatio*, който не взема предвид трудностите, с които лишеният от свобода може да се сблъска при доказване на твърденията си (параграф 196), преценка на условията на задържане в светлината на националните правни норми, които уреждат отделни аспекти на условията на задържане, а не в светлината на кумулативния ефект на тези условия върху задържания с оглед общата забрана за нечовешко и унижително отношение по чл. 3 от Конвенцията (параграф 197), отказът да се приеме оборимата презумпция, че лошите условия на задържане причиняват неимуществени вреди на задържания, както изисква практиката на ЕСПЧ (параграф 198), прилагане на разпоредбите на погасителната давност по начин, който не отчита продължаващата природа на поставянето в лоши условия (параграф 199).

С предлаганите промени в ЗОДОВ се предвижда преодоляване на тези недостатъци чрез въвеждането на специфично съдебно средство за лишени от свобода и задържани под стража за компенсиране на вреди в резултат на нарушение на забраната за изтезание, нечовешко или унижително отношение от страна на специализираните органи по изпълнение на наказанията, регламентирана изрично в нова редакция на чл. 3 от ЗИНЗС.

Също така в решението *Нешков и други* е констатирано, че понастоящем в българската правна система не съществува ефективно превантивно средство за защита срещу лоши условия на задържане и пренаселеност. Превантивното средство по същество представлява процедура, чрез която лишеният от свобода може да постигне прекратяване на едно положение, с което се нарушават негови права, гарантирани както в чл. 3 от Конвенцията, така и в предложената нова редакция на чл. 3 от ЗИНЗС, чиято ал. 2 обхваща и по-леки случаи на поставяне в неблагоприятни условия в местата за лишаване от свобода.

В пилотното решение ЕСПЧ разглежда различни варианти за създаване на такава процедура. Един от тези варианти е приспособяването на производството по защита срещу неоснователни действия и бездействия на администрацията в Административнопроцесуалния кодекс (АПК) (чл.чл. 250 и сл. и 256-257) към специална процедура за разглеждане на искания на лишени от свобода, като се уточни подходът на съда към такива искания, ответниците, сроковете и ефективното изпълнение на решенията. В същото време в решението си ЕСПЧ посочва критериите за ефективност на превантивното средство за защита, като направените законодателни предложения са основани именно на тези критерии.

Следва да се посочи, че със ЗИД на ЗИНЗС и др. лишените от свобода и задържаните под стража ще могат да използват тази процедура, както за нарушения на основни права, които влизат в обсега на чл. 3 от Конвенцията, така и за по-леки нарушения (действия и бездействия) от страна на затворническата администрация.

Целта е да се уеднакви редът за оплаквания на лишени от свобода и задържани под стража, свързани с незаконосъобразни действия и бездействия на администрацията.

В заключение, следва отново да се подчертае, че предлаганата уредба в ЗИД на ЗИНЗС и др. следва плътно препоръките на решението *Нешков и други*.

2. НЕДОСТАТЪЦИ НА ПРОВЕЖДАНИТЕ РАЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ СЛУЧАИ НА СМЪРТ И НЕЧОВЕШКО ОТНОШЕНИЕ. НАРУШЕНИЯ НА ПРАВОТО НА ЖИВОТ И ЗАБРАНАТА ЗА ИЗТЕЗАНИЯ, НЕЧОВЕШКО И УНИЗИТЕЛНО ОТНОШЕНИЕ. (ЧЛ. 2 И ЧЛ. 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА)⁷

А. В редица свои решения срещу България ЕСПЧ намира нарушения на Конвенцията по чл.чл. 2 и 3, защитаващи фундаментални права като правото на живот и забраната за изтезание и нечовешко отношение. Тези решения са обединени в три големи групи: „*Начова срещу България*” (решения, отнасящи се до недостатъци в законодателството, които позволяваха употреба на оръжие, която не е абсолютно необходима, от полиция или военна полиция, както и липса на ефективно разследване на смърт или нечовешко и унижително отношение в тази връзка), „*Великова срещу България*” (решения, отнасящи се до прекомерна употреба на сила от страна на полицията или надзорния състав в местата за лишаване от свобода и неефективното разследване в случаи на смърт или нечовешко отношение в тази връзка) и „*Ангелова и Илиев срещу България*“ (решения, засягащи липсата на ефективно разследване в случаи на смърт, телесни повреди, изнасилвания, причинени от частни лица).

Особено внимание следва да се обърне също на решението „*С.З. срещу България*“, влязло в сила на 3 юни 2015 г. В него Съдът постановява, че българската държава е нарушила правата на жалбоподателката, гарантирани от чл. 3 от Конвенцията в неговия процедурен аспект, като не е провела ефективно разследване на изнасилване, отвлечане и склоняване към проституция, а наказателното производство е било прекомерно продължително - от 1999 г. до 2014 г. Съдът установява системен роблем с ефективността на наказателните производства в България, като се позовава на редица подобни решения от групата дела *Великова* или групата дела *Ангелова и Илиев*. Съдът отчита сложността на установения структурен проблем и препоръчва на българската държава да идентифицира, в сътрудничество с КМ, причините за системен проблем, както и да предприеме подходящи общи мерки за предотвратяване на бъдещи подобни нарушения, за да не останат подобни престъпления ненаказани, да се гарантира върховенството на закона, както и доверието на обществото и пострадалия в съдебната система. Съдът е напомнил за тези свои препоръки в няколко последващи решения (*Мулини срещу България*, *Васил Христов срещу България*).

Б. Като мярка в правилната посока беше оценено въвеждането на критерия „абсолютна необходимост“ в ЗМВР при употребата на сила, оръжие и помощни средства. По отношение на необходимостта от изменения в Закона за военната полиция (чл. 17 и чл. 18 от ЗВП), бяха предприети стъпки за съобразяване на правната рамка съгласно решението от декември 2012 на Комитета на министрите за приемане в кратки срокове на уредба на използването на оръжие от военната

⁷ Група решения „*Начова срещу България*“, „*Великова срещу България*“, „*Ангелова и Илиев срещу България*“, „*С.З.срещу България*“.

полиция, която да е подобна на уредбата по ЗМВР. Необходимо е релевантните промени в публикувания проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за военната полиция да бъдат осъществени⁸ и уредбата на ЗМВР и ЗВП да бъде уеднаквена.

В. След постановяването на решението „*Гуцанови срещу България*“, последвано от „*Славов и други срещу България*“ възникнаха въпроси, свързани с необходимостта от по-добро планиране на полицейски операции, свързани с т.нар. „показни арести“⁹. Продължава да стои с особена острота¹⁰ необходимостта от конкретни мерки за осигуряване на възможност за идентифициране чрез анонимни знаци на маскирани полицейски служители, работещи в специалните части, срещу които има оплаквания за нечовешко отношение, както и за осигуряване на безпристрастност и независимост на полицейски служители, които под някаква форма участват в разследвания или проверки на други полицейски служители, срещу които има оплаквания за неправомерна употреба на сила¹¹. Така например в решението по делото *Христови срещу България*, ЕСПЧ е приел, че „когато обстоятелствата са такива, че властите са задължени да използват маскирани служители за извършване на задържането, последните следва да бъдат задължени да покажат видимо някакви анонимни знаци за идентификация – например число или буква, като по този начин дадат възможност да бъдат идентифицирани и разпитани в случай на оплаквания относно начина, по който е била проведена операцията“. Изпълнението на това изискване, произтичащо от практиката на ЕСПЧ, налага да бъдат приети съответните изменения в ЗМВР (чл. 89) и ППЗМВР.

Г. Комитетът на министрите също така задълбочено продължава да проучва въпроса с промените в НПК от м. август 2013 г., свързани с повторното въвеждане на възможността обвиняемият да поиска делото да бъде разгледано от съда след изтичане на определен период от време от привличането му като обвиняем (чл. 368 и чл. 369 от НПК). Приетите разпоредби с малки разлики възпроизведоха онези, които в периода между 2003 г. и 2010 г. станаха пряка причина за няколко осъдителни решения, констатиращи нарушения на чл. 2 (право на живот) и чл. 3 (забрана на изтезанията и нечовешкото и унижително отношение) от Конвенцията¹², а в определени хипотези могат да породят и въпроси по чл. 4 (забрана на робството и на принудителния труд, както и на трафика на хора) и чл. 8 (право на зачитане на личния и семейния живот) от Конвенцията. След приемането на тези разпоредби през август 2013 г., на 26 септември 2013 г., в рамките на 1179-то си събрание, Комитетът на министрите прие следното решение:

„[...]Що се отнася до въвеждането на превантивно средство за защита в наказателни производства:

⁸ http://www.md.government.bg/bg/doc/proekti_documenti/20140312_ZID_ZVP_Proekt.pdf ;

⁹ Виж пар. 8 от решението по делото *Гуцанови*

¹⁰ Решение на КМ прието през март 2013г. (1164-то събрание) „4. invited also the authorities to provide information on the precise measures envisaged in order to ensure the possibility of taking statements from agents from the special forces, if allegations of ill-treatment are made against them“;

¹¹ виж решение на КМ от март 2013 г. „3. invited the Bulgarian authorities to provide information on the exact procedure followed in cases of allegations of ill-treatment by the police and on the measures taken to ensure the impartiality and independence of the police investigators who carry out investigative steps against other law-enforcement agents;“

¹² Виж делата „*Шишкови срещу България*“ (жалба № 17322/04), „*Бисер Костов срещу България*“ (жалба № 32662/06), „*Филипови срещу България*“ (жалба № 24867/04);

[...]4. отбелязват, че изменението на НПК, позволяващо наказателното производство да бъде прекратено, ако в досъдебното производство от привлечане на дадено лице като обвиняем са изтекли повече от две години, повдига въпроси, засягащи неговата съвместимост с изискванията на Конвенцията, по-конкретно в областта на ефективното разследване, и кани властите да представят информация на Комитета за мерките, които се предвиждат, за да се осигури съответствието на средството за защита с тези изисквания, както те са изяснени в пилотното решение¹³ по делото „Димитров и Хамънов срещу България“.

Необходимо е да се предприемат мерки, които да осигурят съответствие на така предвиденото средство за защита срещу прекомерната продължителност на наказателното производство с изискванията на Конвенцията в областта на ефективното разследване. Както беше посочено, съгласно практиката на ЕСПЧ и препоръките на Комитета на министрите, държавата дължи ефективно разследване и в други хипотези: нарушения на забраната на робството и принудителния труд, предвидена в чл. 4 от Конвенцията (например „трафик на хора“), нарушения на права по чл. 5 от Конвенцията, сериозни нарушения на правата по чл. 8 и чл. 9 на Конвенцията. В своята Препоръка от 2011 г. относно премахването на безнаказаността, Комитетът на министрите е подчертал, че това не е само въпрос на справедливост спрямо жертвите на престъпления, но и въпрос на спазване на принципа на върховенство на правото.¹⁴

Д. Във връзка с горепосоченото решение „С.З. срещу България“, както и с решенията в посочените групи „Начова срещу България“, „Великова срещу България“ и „Ангелова и Илиев срещу България“ от особено важно значение е да се предприемат мерки, чрез които да се гарантира ефективността на наказателните производства. В този смисъл анализ на основните недостатъци на наказателния процес и изготвянето на законодателни изменения за тяхното преодоляване са особено наложителни. По-конкретно следва да се изследват възможностите за намаляване на формализма в наказателните производства и гарантиране на тяхната бързина и ефективност, разширяване на съдебния контрол върху отказите за образуване или прекратяването на наказателни производства особено в случаите, когато се засягат права по чл.чл. 2 и 3 от Конвенцията и др. В много от делата се поставя въпрос за обективността на разследванията. Това е и един от проблемите, отбелязан в пар. 57 на решението *С.З. срещу България*. Т.е. необходимостта от предприемане на други мерки, които да подобрят работата на разследващите органи и прокуратурата, също следва да бъде обсъдена.

Е. Въпросът за ефективността на разследванията се поставя и в контекста на други, по-специфични дела. Така например, в делото *Ненчева срещу България* Съдът е преценил, че проведеното разследване, отнасящо се до смъртта на деца с увреждания, не е било ефективно по смисъла на чл. 2 от Конвенцията, защото не са били предприети действия за изясняване на евентуалната отговорност на лица в администрацията, които са отговаряли за подsigуряването на необходимите средства

¹³ Параграф 119 от решението по делото „Димитров и Хамънов срещу България“;

¹⁴ Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on eradicating impunity for serious human rights violations, March 2011, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1769177>: „Considering that impunity must be fought as a matter of justice for the victims, as a deterrent to prevent new violations, and to uphold the rule of law and public trust in the justice system, including where there is a legacy of serious human rights violations“;

за физическото оцеляване на децата (виж пар. 134-136). В делото *Колеви срещу България* Съдът е намерил нарушение на чл. 2 на Конвенцията поради липсата на гаранции за независимо и ефективно разследване спрямо Главния прокурор. В делото *Караахмед срещу България*, Съдът е намерил нарушение на чл. 9 от Конвенцията поради липсата на ефективно разследване на действия, довели до сериозни смущения по време на петъчната молитва на мюсюлмани пред Баня Баши джамия в гр. София на 20 май 2011 г.

3. ГРУПАТА ДЕЛА „ОМО ИЛИНДЕН“ - НАРУШЕНИЯ НА ПРАВОТО НА СДРУЖАВАНЕ, ГАРАНТИРАНО ОТ ЧЛ. 11 ОТ КОНВЕНЦИЯТА, ПОРАДИ ОТКАЗИ НА НАЦИОНАЛНИТЕ СЪДИЛИЩА ДА РЕГИСТРИРАТ ОРГАНИЗАЦИЯТА ЖАЛБОПОДАТЕЛ

В решенията от тази група ЕСПЧ намира нарушения на правото на сдружаване, разгледано в светлината на правото на изразяване на мнение, поради откази за регистрация на сдружения по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел (ЗЮЛНЦ)¹⁵.

ЕСПЧ критикува практиката на националните съдилища по прилагането на конституционната и законова забрана сдруженията да осъществяват „политически цели“¹⁶. Според ЕСПЧ това ограничение трябва да се тълкува тясно, за да не се създава правна несигурност и да не се отказва регистрация на сдружения, които си поставят цели¹⁷, свързани с нормалното функциониране на едно демократично общество. ЕСПЧ е посочил, че доколкото според българското право сдруженията не могат да се явяват на избори и да участват във властта, отказите за регистрация на основание политическия характер на техните цели не съответстват на изискванията на Конвенцията, тъй като не съществува „обществена необходимост“ от подобен отказ. Това е така дори и в случаите, в които сдружения заявяват, че ще подкрепят независими кандидати за избори или че ще провеждат събрания или митинги.¹⁸

Втората група мотиви на националните съдилища за откази за регистрация на сдружения са свързани с преследваните от тях цели, насочени срещу суверенитета, териториалната цялост и единството на нацията. Такива откази са били обект на разглеждане и критика от ЕСПЧ.¹⁹

¹⁵ дело *Жечев срещу България*, дела *ОМО Илинден срещу България*;

¹⁶ предвидена в чл. 12 от Конституцията, както и в пар. 2 от преходните и Заключителни разпоредби на ЗЮЛНЦ;

¹⁷ например, решението *Жечев* указва, че сдружения могат да си поставят като цел да настояват за промени в Конституцията, връщане на монархията и т.н.;

¹⁸ виж параграф 73 от решението *ОМО Илинден*, № 59491/00 и параграф 39 от решението *ОМО Илинден № 2*, № 34960/04;

¹⁹ ЕСПЧ е критикувал практиката на съдилищата по прилагане на чл. 44, ал. 2 от Конституцията, който забранява „организации, чиято дейност е насочена срещу суверенитета, териториалната цялост на страната и единството на нацията“, доколкото сами по себе си „сепаратистките“ идеи на дадена организация не са достатъчно основание за отказ на регистрацията, освен ако организацията възнамерява да постигне тези цели чрез насилие или други недемократични средства. Също така, изразяването на определено национално самосъзнание в рамките на дадено искане за регистрация на сдружение и/или на твърдения, които са неприемливи за мнозинството от гражданите на дадена страна, не може само по себе си да бъде основание съдилищата да считат, че дейността на сдружението е насочена срещу единството на нацията или териториалната цялост на страната. Според ЕСПЧ евентуални остри критики към властите също не следва да водят автоматично до отказ за регистрация, дори когато изразените от учредителите на дадено сдружение „претенции“ са нелегитимни, преувеличени или провокативни;

Третата група мотиви, които са критикувани от ЕСПЧ, са свързани с т.нар. формални изисквания на закона. Отказите за регистрация, постановени на формално основание поради несъответствие на учредителните документи с изискванията на ЗЮЛНЦ също следва да се разглеждат при спазване на принципа на пропорционалността и да бъдат мотивирани.²⁰

Въпреки допълнителните мерки, предприети от изпълнителната власт след м. декември 2013 г.²¹, оценката на Комитета на министрите за изпълнението на решенията на ЕСПЧ по групата решения „ОМО Илинден срещу България“ остана негативна. В т. 2 от решението, което КМ прие през м. декември 2014 г.²², *inter alia* се казва, че молбите за регистрация на ОМО Илинден и на всяко друго подобно сдружение, които в момента са висящи пред Софийския апелативен съд, следва да бъдат разгледани в пълно съответствие с изискванията на член 11 от Конвенцията, изяснени решенията на ЕСПЧ.

На 20.11.2015 г. САС потвърди решението на предходната инстанция за отказ на регистрация на сдружението жалбоподател. Основния мотив за отказа е, че сдружението няма намерение да използва мирни средства за постигане на целите си. Производството в момента е висящо пред ВКС.

Позитивно развитие не само от гледна точка на конкретните решения, но и като цяло с оглед дейността на неправителствения сектор бяха изготвените от работна група в Министерство на правосъдието законодателни предложения, които

²⁰ В този смисъл е пар. 40 от решението ОМО Илинден № 2 „...националните съдилища не са обяснили защо считат, че дефектът е толкова значим, че да изключи регистрацията, и че е невъзможно да се поправи в хода на производството по регистрацията (...) Държавите имат право да изискват от организациите, поискали официална регистрация, да спазят някои разумни правни формалности, но това винаги е подчинено на условието за пропорционалност (...) За Съда дефектът изглежда има относително тривиален характер. При липсата на допълнителни обяснения, той едва ли може да се разглежда сам по себе си като достатъчна причина да се откаже регистрацията на „Илинден“. Този отказ е радикална мярка, защото пречи на въпросното сдружение или политическа партия дори да започне да извършва дейност (...);

²¹ виж ревизиран план за действие [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=DH-DD\(2014\)1168&Language=lanEnglish&Site=CM;](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=DH-DD(2014)1168&Language=lanEnglish&Site=CM;)

²² Решение прието на 1214 заседание на КМ на 4 декември 2014 г. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2267305&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383>: “The Deputies 1. noted with interest the additional awareness-raising measures recently adopted by the Bulgarian authorities; observed, however, that these measures have not been sufficient to prevent new refusals by the Blagoevgrad Court, to register UMO Ilinden and a similar association, such refusals being based partly on grounds already criticised by the Court, and expressed regret in this regard; 2. as regards the requests for registration of UMO Ilinden and of any other similar association currently pending before the Sofia Court of Appeal, stressed the importance that they be examined in full compliance with the requirements of Article 11 of the Convention, as clarified in the judgments under consideration; 3. welcomed the willingness expressed by the Bulgarian authorities to adopt additional measures for the implementation of these judgments; noted, in this respect, the information provided at the meeting according to which the Parliament will examine as a matter of priority legislative proposals with a view to clarifying the legal framework governing the registration of associations; 4. decided to transfer this group of cases to the enhanced procedure, as an expression of their support to the ongoing efforts of the Bulgarian authorities to define and adopt without delay all the measures required for the implementation of these judgments; 5. encouraged the authorities to continue their close co-operation with the Execution Department concerning the definition and/or the implementation of the necessary additional measures for the execution of these judgments, and invited them to keep the Committee informed in good time of any relevant developments concerning the implementation of all measures“;

преуреждат изцяло режима на регистрация на сдруженията и предвиждат преминаването на регистрацията към Агенция по вписвания.²³ Промяната е продиктувана от несъвършенства в нормативната уредба на процедурата по регистрация и отчетност на юридическите лица с нестопанска цел, създаващи противоречива съдебна практика, застрашаваща правото на сдружаване. Съдебната регистрация също така не гарантира в достатъчна степен публичността и отчетността на организациите, по-бавна е и несравнимо по-скъпа.

4. НАКАЗАТЕЛНОПРАВНИ ПРОБЛЕМИ (НАРУШЕНИЯ НА ЧЛ. 5, 8, 13)

А. Няколко решения касаят проблеми, свързани с действия по **претърсване и изземване**. Решението „Илия Стефанов срещу България“²⁴ и „Пеев срещу България“²⁵ се отнасят до непропорционалното претърсване на офиса на жалбоподателя по първото дело, както и до незаконното претърсване на офиса на втория жалбоподател и липсата на ефективно вътрешноправно средство за преценка на законосъобразността на действията по претърсване и изземване и за присъждане на обезщетение.

Решенията по делата „Гуцанови срещу България“²⁶ и „Преждарови срещу България“²⁷ касаят неефективния и формален съдебен контрол на действията по претърсване и изземване и липсата на достатъчно гаранции в националното право в тази връзка.

Препоръчително е: 1) да се направят законодателни промени и да се очертае обхватът на съдебния контрол, тоест какво конкретно следва да преценява съдът, когато упражнява предварителен или последващ контрол на действието, и, 2) да се предвиди вътрешноправно средство за защита посредством законодателна промяна или промяна в съдебната практика, което да позволява на лица в сходно на жалбоподателите положение да обжалват действията като незаконсъобразни и да поискат обезщетение.

Б. Понастоящем основен проблем, свързан с мярката за неотклонение **задържане под стража** и идентифициран в групата решения „Бочев срещу България“²⁸ е този за ограничения обхват на съдебния контрол върху законността на задържането под стража в съдебната фаза на наказателния процес. Този ограничен обхват се дължи на забраната, залегнала в разпоредбата на чл. 270, ал. 2 от НПК, която гласи, че когато задържането под стража се оспорва в съдебната фаза на процеса, за съда е недопустимо да разглежда въпроса за наличието на обосновано предположение за извършено престъпление. Според българската доктрина тази разпоредба защитава принципа на непристрастността, защото обратното би

²³ Законът е приет на първо четене от Народното събрание. Въпреки че не адресира пряко проблема по конкретните решения, а представлява нова концепция за юридическата регистрация на юридическите лица с нестопанска цел, изглежда вероятно чрез приемането на измененията в Закона за юридическите лица с нестопанска цел и Закона за търговския регистър да бъдат преодолените проблемите с продължаващото неизпълнение на тази група решения. Последното не само влече негативни последици за международния имидж на страната, но и носи голям риск от нови осъдителни решения на ЕСПЧ.

²⁴ Жалба № 65755/01, окончателно решение от 22 август 2008

²⁵ Жалба № 64209/01, окончателно решение от 26 октомври 2007

²⁶ Жалба № 34529/10, окончателно решение от 15 януари 2014

²⁷ Жалба № 8429/05

²⁸ Жалба № 73481/01, окончателно решение от 13 декември 2009 г.;

означавало съдът да предреша наказателното дело²⁹. ЕСПЧ обаче критикува този подход в редица дела³⁰, установявайки нарушения на чл. 5 (4) от Конвенцията. Според ЕСПЧ логиката на доктрината и на тази разпоредба е „основана на погрешно разбиране и не би могла да обоснове така наложеното ограничение на правата на задържаните под стража.”

С оглед естеството на нарушенията, установени от Съда, и неговия анализ на националното законодателство и практика, е очевидна необходимостта от законодателни мерки, за да се приведе обхватът на съдебния контрол върху необходимостта от продължаване на мярката за неотклонение задържане под стража в съответствие с изискванията на Конвенцията. От гледна точка на изискванията на Конвенцията и на практиката на Съда, изискването да се разглежда наличието на обосновано предположение за извършено престъпление се прилага единствено до произнасяне на присъда на първа инстанция.

В. Решението по делото „Светослав Димитров срещу България”³¹ касае една доста специфична хипотеза, а именно незаконност на задържането на жалбоподателя поради липсата на яснота в националното законодателство относно съотношението между предварителното задържане и изпълнението на наказанието лишаване от свобода, когато те текат паралелно, и липсата на съдебен контрол по този въпрос.

Според § 1, ал. 5 на ДР на ЗИНЗС, ако „ в затвора или в поправителния дом се получи за изпълнение влязла в сила присъда по друго дело с наложено наказание лишаване от свобода по отношение на лице, задържано с мярка за неотклонение, изпълнението на присъдата започва от датата на получаването ѝ“. Тази разпоредба по принцип би трябвало да внесе яснота относно случаите, в които прокурорът не е поискал изрично спиране на предварителното задържане, след като задържаният е започнал да изтърпява наказанието лишаване от свобода.

При все това, изглежда е необходима разпоредба, която да урежда съдебен контрол при спор правилно ли е приспаднал периода на предварителното задържане от периода на наказанието лишаване от свобода (приспадане, което е предвидено в чл. 59, ал. 1 от Наказателния кодекс), въпреки че чл. 417 НПК дава специфични правомощия на прокурора в тази област. Препоръчително е да се направят законодателни промени, с които да се предвиди възможност за съдебен контрол на решенията на прокурора, отнасящи се до прилагането на чл. 59, ал. 1 НК.

Друга сходна хипотеза, при която е бил установен проблем поради липсата на съдебен контрол на задържане в случаи на спор относно това изтекла ли е давността за изпълнение на наказанието лишаване от свобода, се е развила и по делото „Стоичков срещу България“ (незаконно задържане за изпълнение на наказание лишаване от свобода след проведено задочно производство). Препоръчително е да се направят изменения в националното законодателство/съдебна практика, които да позволят съдебен контрол в подобни ситуации.

²⁹ Виж решението по делото „Бочев срещу България“, № 73481/01, § 66;

³⁰ Например, „Георгиева срещу България“, № 16085/02, §§ 39-40, и „Бочев срещу България“, § 66;

³¹ Жалба № 55861/00, окончателно решение от 7 май 2008 г.

г) В решенията „Канджов срещу България“³² и „Звездев срещу България“³³ ЕСПЧ е установил нарушения на правото на всеки задържан своевременно да бъде изправен пред съдия след задържане, постановено от различни органи в няколко последователни периода от време, които не са били оправдани с конкретна необходимост.

В пар. 33 от решението по делото „Звездев срещу България“ Съдът сочи, че възможността лице да бъде задържано за 96 часа преди да бъде изправено пред съдия поради кумулиране на полицейско и прокурорско задържане, може да доведе до забавяния, несъвместими с чл. 5 (3) от Конвенцията.

Изпълнението на тези решения изисква мерки, които да гарантират, че задържаният ще бъде изправен пред съдия за определяне на постоянна мярка за неотклонение, колкото е възможно по-скоро, освен ако са налице специални обстоятелства, които пречат на властите да сторят това.

Д. Проблем по Конвенцията във връзка с норми на НПК поставя и решението по делото „Димитър Кръстев срещу България“³⁴. ЕСПЧ намира нарушение на чл. 6(1) от Конвенцията, тъй като съдът, който се произнася по реда на чл. 243, ал. 4 и ал. 5 НПК относно **разпореждането с веществените доказателства**, не може да проведе открито заседание и да събере нови доказателства, въпреки че се произнася по едно гражданско право, каквото е твърдяното право на собственост върху веществени доказателства.

Сходен проблем поставя и делото *Унспет Пакет Сервиси (ÜNSPED PAKET SERVİSİ SAN. VE TİC. A.Ş.) срещу България*, по което ЕСПЧ приема че е налице непропорционална намеса в правото на собственост на дружеството - жалбоподател, защото по българското право то няма възможност да оспори ефективно отнемането в полза на държавата на камион, с който са били превозвани наркотици, при положение че не е имало данни по делото, показващи че компанията е отговорна за пренасянето на наркотиците. От една страна, чл. 242, ал. 8 от Наказателния кодекс не дава възможност на съда да прецени поведението на собственика на вещта, а само съотношението между стойността на вещта и тежестта на престъплението. От друга страна, НПК не дава възможност на собственика да представи своите възражения в наказателното производство.

Други наказателноправни по своето естество проблеми бяха разгледани по-горе в частта за неефективното разследване и нарушенията на чл. 2 и 3 от Конвенцията.

5. ПРИЛАГАНЕ НА ПРИНЦИПА ЗА ПРОПОРЦИОНАЛНОСТ В АДМИНИСТРАТИВНИЯ ПРОЦЕС ПО ПРЕМАХВАНЕ НА НЕЗАКОННИ ПОСТРОЙКИ ИЛИ ИЗЗЕМВАНЕ НА ИМОТИ В СЛУЧАИТЕ, В КОИТО СЕ ЗАСЯГА ПРАВОТО НА ЗАЧИТАНЕ НА ЛИЧНИЯ И СЕМЕЙНИЯ ЖИВОТ И ЖИЛИЩЕ ПО ЧЛ. 8 ОТ КОНВЕНЦИЯТА („ЙОРДАНОВА И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“)

³² Жалба № 68924/01, окончателно решение от 6 февруари 2009 г.;

³³ Жалба № 47719/07, окончателно решение от 7 април 2010 г.;

³⁴ Жалба № 26524/04;

Решението „*Йорданова и други срещу България*“ констатира, че ще има нарушение на чл. 8 от Конвенцията, по-конкретно на правото на зачитане на личния и семейния живот и на жилище, в случай че имотите, върху които са построени жилищата на жалбоподателите, бъдат иззети. Действително жилищата са построени незаконно, но властите са толерирали тази ситуация в продължение на десетилетия. Причина за потенциалното нарушение е, че компетентните органи, кмет на района и административни съдилища, не са направили преценка за пропорционалност, а именно дали изземването на имотите-общинска собственост, върху които се намират жилищата на жалбоподателите, и условията на това изземване, нарушават правата, защитени по чл. 8 от Конвенцията.

ЕСПЧ постановява, че заповедта на кмета за изземване на имотите - общинска собственост и произтичащото от това отстраняване на жалбоподателите от техните домове е законна и преследва легитимна цел, но представлява непропорционална намеса в правата по чл. 8 от Конвенцията. Тя е издадена на основание на закон, съгласно който не се изисква изследване на нейната пропорционалност, и който не осигурява гаранции срещу произвол. С оглед подпомагане на държавата при изпълнение на решението, ЕСПЧ препоръчва законодателни промени и промяна на съдебната практика, така че да се гарантира, че в сходни ситуации при взимането на подобни решения властите ще идентифицират ясно преследваните цели, засегнатите лица и мерките за спазване на принципа на пропорционалност.

Изпълнението на решението поставя сложен проблем и е под засиленото наблюдение на Комитета на министрите.

Заключенията на Съда по делото *Йорданова и други* постави началото на искания от жалбоподатели за налагане на привременни мерки в случаите, когато властите пристъпват към изземване на имоти или разрушаване на постройки. Във връзка с акции за премахване на незаконни постройки в с. Гърмен, общ. Благоевград, гр. Варна и гр. Пещера в периода юли-септември 2015 г. ЕСПЧ препрати три искания на жалбоподатели за налагане на обезпечителна мярка по чл. 39 от Правилника на Съда до българската държава. По-конкретно, ЕСПЧ поиска информация относно предприетите акции, както и гаранции, че жалбоподатели в уязвимо положение няма да останат на улицата, с риск за живота и здравето им. След уверението на българските власти, че за момента мярката е спряна или че на жалбоподателите е осигурено настаняване (особено на тези в уязвимо положение – деца, възрастни, хора с увреждания, бременни), Съдът отхвърли исканията за налагане на такива обезпечителни мерки.

В рамките на проект³⁵ „Подпомагане на изпълнението на решенията на Европейския съд по правата на човека относно уязвими групи“, който целеше да подпомогне изпълнението на решението *Йорданова и други*, наред с други инициативи³⁶, беше изготвен доклад за проблема и възможните решения и подходи

³⁵ Проектът беше изпълнен през 2015 г. от Дирекция „Процесуално представителство на Република България пред Европейския съд по правата на човека“³⁵ към Министерство на правосъдието и финансиран по фонда за двустранно сътрудничество по НФМ 2009 – 2014

³⁶ Първата инициатива по проекта беше провеждана на срещи с представители на местната администрация и съответните административни съдилища в няколко общини. На срещите се обсъди решението *Йорданова и други*, възможните мерки и трудностите по изпълнението му. Втората

към него, който завършва с препоръки за промяна в практиката на компетентните административни органи и съда в насока прилагане на принципа на пропорционалност, залегнал в чл. 6 от Административнопроцесуалния кодекс, и на чл. 8 от Конвенцията.³⁷

Макар че докладът не прави конкретни препоръки за законодателни промени, все пак може да се помисли за изрично въвеждане на посочения принцип при премахване на незаконни строежи по чл.чл. 195, 225 и 225а от Закона за устройство на територията, чл. 80 от Закона за държавната собственост и чл.чл. 46 и 65 от Закона за общинската собственост в случаите, когато се засягат основни права по Конвенцията, а именно – правото на зачитане на личния и семейния живот и жилище по смисъла на чл. 8 от Конвенцията. Би могла да се анализира и възможността за нормативно закрепване на някои сега съществуващи неформални административни практики, например да не се пристъпва към изпълнението на такива заповеди през зимните месеци и др.

6. ИЗБЯГВАНЕ НА ДВОЙНАТА НАКАЗУЕМОСТ (СПАЗВАНЕ НА ПРИНЦИПА *NE BIS IN IDEM* В ЧЛ. 4 ОТ ПРОТОКОЛ 7) (ЦОНЬО ЦОНЕВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ (№ 2))

В решението *Цоньо Цонев срещу България* (2) ЕСПЧ намира нарушение на чл. 4 от Протокол № 7, забраната *ne bis in idem*.

Накратко фактите по делото и мотивите на Съда са следните. На 11 ноември 1999 г. жалбоподателят нанася побой на негов познат. Кметът на гр. Габрово го наказва с глоба от 50 лв. по реда на Наредба 3 за опазване на обществения ред на територията на габровската община от 1992 г. Малко след това прокурор повдига обвинение на жалбоподателя за нанасяне на средна телесна повреда. На 14 ноември 2001 г. Габровският районен съд осъжда жалбоподателя на лишаване от свобода за причиняване на средна телесна повреда. Присъдата е потвърдена на втора инстанция, както и от ВКС на 14 октомври 2002 г. ЕСПЧ намира, че на базата на критериите, установени в практиката, административнонаказателното производство срещу жалбоподателя представлява „наказателно производство“ по смисъла на чл. 4 от Протокол № 7 към Конвенцията. Последвалото наказателно производство срещу жалбоподателя е засягало същото деяние, за което той вече е бил наказан. Следователно Съдът намира нарушение на чл. 4 от Протокол № 7.

В изпълнение на решението на 22 декември 2015 г. Върховният касационен съд прие Тълкувателно решение № 3, с което даде задължителни указания с оглед избягване на нарушения на принципа *ne bis in idem*. В него ВКС посочи обаче, че следва да се предприемат „комплексни законодателни изменения *de lege ferenda*“, за да се постигне такава уредба, която да гарантира, от една страна, спазване на принципа, а от друга, ефективно наказателно преследване при извършване на престъпления.

Общите мерки по изпълнение на решението *Цоньо Цонев срещу България*, както и препоръките, направени в Тълкувателното решение на ВКС изискват предприемане на законодателни промени с цел избягване на бъдещи подобни

инициатива по проекта беше организирана на кръгла маса, на която се обсъдиха заключенията от проведените работни срещи. Третата инициатива по проекта представлява изготвянето на доклад от експерти с опит в областта на правата на човека и участвали в проведените срещи и кръгла маса.

³⁷ Докладът е публикуван на страницата на Министерство на правосъдието

нарушения. Такива законодателни мерки би следвало да намерят своето място към момента в Закона за административните нарушения и наказания, а впоследствие в новия Кодекс за административните нарушения и наказания, както и в Наказателно-процесуалния кодекс.

7. РЕСТИТУЦИЯ И ДРУГИ ВЕЩНОПРАВНИ ВЪПРОСИ (ЧЛ. 1 ОТ ПРОТОКОЛ 1)

Голяма група решения, подлежащи на изпълнение, засяга нарушения на член 1 от Протокол № 1, който защитава лицата срещу неоправдана намеса в мирното упражняване на правото им на собственост (и други подобни права съгласно практиката на Съда). Голяма част от нарушенията по български дела се отнасят основно до проблеми при прилагането на реституционното законодателство. По някои решения ЕСПЧ е дал конкретни указания на властите за създаване на възможности за защита срещу подобни нарушения на национално равнище.

А. Реституция

а) Важна група решения, в които е намерено нарушение на чл. 1 от Протокол № 1 във връзка с реституционното производство, е групата решения „*Великови и други срещу България*“³⁸, чието изпълнение не е приключило, засяга няколко хипотези: i) когато искът по чл. 7 от Закона за възстановяване на собствеността върху одържавени недвижими имоти (ЗВСОНИ) е заведен след 1997 г., тоест при възобновяването на законоустановения срок; ii) когато искът по чл. 7 от ЗВСОНИ е уважен по отношение на трето добросъвестно лице; iii) когато титулт на жалбоподателя е обявен за нищожен поради порок в отчуждаването, проведено през 1953 г.; iv) когато титулт е обявен за нищожен на основание общите правила за нищожност (но във връзка с отнемане преди 1989 г.).

Препоръчително е да се анализира възможността за предвиждане в националното законодателство на някаква форма за обезщетяване на лица в подобни хипотези, тъй като редът по чл. 7, ал. 2 и 3 от ЗВСОНИ или не се прилага, или не е признат за адекватен от ЕСПЧ за тази група нарушения.

б) Редица решения на ЕСПЧ засягат *реституцията на земеделски земи и гори*³⁹. Основният проблем по тези дела е забавяне на изпълнението или

³⁸ Виж Великови други срещу България, № 43278/98, окончателно решение от 9 юли 2007 г., „Георгиева и Мукарева“, № 3413/05, окончателно решение от 2 декември 2010 г., „Калинова срещу България“, № 45116/98, окончателно решение от 27 февруари 2009 г., „Кирова и други срещу България“, № 31836/04, окончателно решение от 2 октомври 2009 г., „Цонкови срещу България“, № 27213/04, окончателно решение от 2 октомври 2009 г., „Тонов срещу България“, № 48704/07, окончателно решение от 30 октомври 2012 г.; Наблюдението върху част от решенията по тази група е приключило, за което е докладвано подробно в доклада за 2014.

³⁹ Виж „Найденев срещу България“, № 17353/03, окончателно решение от 26 февруари 2010 г., „Мутишев и други срещу България“, № 18967/03, окончателно решение от 3 март 2010 г., „Любомир Попов срещу България“, № 69855/01, окончателно решение от 7 март 2010 г., „Василев и Дойчева срещу България“, № 14966/04, окончателно решение от 31 август 2012 г., „Сивова и Колева срещу България“, № 30383/03, окончателно решение от 4 юни 2012 г., „Петкова и други срещу България“, № 19130/04, окончателно решение от 25 септември 2012 г., „Неделчева и други срещу България“, № 5516/05, окончателно решение от 28 август 2013 г., „Иванов срещу България“, № 19988/06, окончателно решение от 11 декември 2012 г., „Хаджигеоргиеви срещу България“, № 41064/05, окончателно решение от 16 октомври 2013 г., „Караиванова и Милева срещу България“, № 37857/05, окончателно решение от 17 ноември 2014 г.;

неизпълнение на актове на администрацията или съдебни решения, с които на жалбоподателите е възстановено (реституирано) правото на собственост върху земеделски земи и гори. В няколко свои решения Съдът е дал конкретни препоръки към България, а именно въвеждане във вътрешното право на: i) конкретни срокове за изпълнението на административните и съдебни решения на компетентните вътрешни органи, с които е възстановено правото на собственост върху земеделски земи, и ii) средство за защита, даващо възможност на заинтересованите лица да получат обезщетение в случай на неспазване на същите тези срокове⁴⁰.

Както е посочено в докладите през 2013 г. и 2014 г., препоръчително е създаването на работна група с представители на компетентните институции и най-вече представители на Министерството на земеделието и горите, която да анализира причините за това някои реституционни производства още да не са приключили. След изясняване на причините за забавянията следва да се набележат мерки за своевременно приключване на реституционните производства, без което не е възможно да се изпълни указанието на Съда за предвиждане на срокове за изпълнение на административни и съдебни решения за възстановяване на право на собственост. Така набелязаните мерки трябва да бъдат представени в план за действие пред Комитета на министрите. Отделно се поставя въпроса за съществуване на ефективно средство за защита.⁴¹

Б. Други въпроси, свързани с правото на собственост

а) Група решения на ЕСПЧ, обединени под името „*Кирилова и други срещу България*“⁴², засягат проблеми, свързани с непредоставянето на обезщетение за отчуждени през 80-те или началото на 90-те години имоти. Мерките срещу подобни нарушения, предприети със законодателни изменения от 1996 г. и 1998 г., действат занапред и не обхващат заварени положения, а както изглежда, все още има неприключени отчуждителни производства, започнали в края на 80те и началото на 90те години.

Понастоящем е събрана информация от общинските органи дали все още има висящи преписки с подобен предмет. Предстои анализ на събраната информация с оглед идентифициране на съответните мерки с оглед приключване на тези преписки и при необходимост предоставяне на съответно обезщетение.

б) Решението по делото „*Шести май инженеринг и други*“ (№ 17854/04, окончателно решение от 20 декември 2011 г.) засяга проблем, свързан с така наречената „кражба на фирма“. По същество става дума за нарушение на правото на жалбоподателите на защита на собствеността поради намеса в дяловете им в дружество с ограничена отговорност със съдействие на съда по регистрацията.

⁴⁰ Виж „Мутишев и други срещу България“, „Василев и Дойчева срещу България“;

⁴¹ Решенията по делата *Георги Маринов срещу България* (№ 36103/04, окончателно решение от 15 юни 2011 г.) и *Стойчева срещу България* (№ 43590/04, окончателно решение от 19 октомври 2011 г.) също засягат значително забавяне на изпълнението на решения за реституция (но не на земеделски земи, а на имоти, възстановени по Закона за възстановяване на собствеността върху някои отчуждени имоти по ЗТСУ, ЗПИНМ, ЗБНМ, ЗДИ и ЗС). Както изглежда, тези решения са по-скоро инцидентни, а в момента се анализира възможността лица в сходно положение да получат обезщетение по чл. 1 от Закона за отговорността на държавата и общините за вреди.

⁴² Виж „Кирилова и други срещу България“, № 42908/98, окончателно решение от 9 септември 2005 г., „Дичев срещу България“, № 1355/04, окончателно решение от 20 юни 2011 г., „Антонови срещу България“, № 20827/02, окончателно решение от 1 март 2010 г. и др.;

Впоследствие законодателството не е защитило ефективно жалбоподателите от последиците на тези решения поради липсата на адекватна процедура и невъзможност за прилагане на обезпечителни мерки. Това е позволило на частни лица чрез измама да поемат управлението на тяхното дружество. Следва да се анализира възможността за въвеждането на гаранции срещу подобни незаконосъобразни действия по регистрацията.

в) Решението по делото „Патрикова срещу България” (№ 71835/01, окончателно решение от 22 ноември 2010 г.) касае незаконното и произволно отнемане и увреждане на стоки на жалбоподателката от страна на данъчните власти, както и автоматичното и формалистично прилагане на националните разпоредби. Продължава да се проучва въпросът дали има практика на националните съдилища по искове по ЗЗД или ЗОДОВ, от която да може да се направи заключение, че лица в сходна ситуация биха имали достатъчно вътрешноправни гаранции за избягване на подобни нарушения.

г) Решението по делото „Микроинтелект ООД срещу България” (№ 34129, окончателно решение от 4 юни 2014 г.) засяга невъзможността на трето лице, собственик на вещите, да участва в административно-наказателно производство (по Закона за административните нарушения и наказания), водено срещу търговец-продавач на тези вещи. Препоръчително да се направят законодателни промени в Закона за административните нарушения и наказания, както и в бъдещия Кодекс за административните нарушения и наказания, с цел предвиждане на възможност за такива лица (трети лица по отношение на административно наказателното производство) да участват в производството и да изложат своите аргументи.

8. НАРУШЕНИЯ НА ПРАВОТО НА СПРАВЕДЛИВ СЪДЕБЕН ПРОЦЕС (ЧЛ. 6)

Казусите, свързани с нарушението на правото на справедлив съдебен процес, са разнообразни. Например в групата решения „Ангелов и други срещу България“ е нарушено правото на достъп до съд (защитено от чл. 6 от Конвенцията) поради неизпълнение от страна на държавни органи на съдебни решения по граждански дела, с които на лицата е присъдена определена сума. Препоръчително е въвеждането на някакви гаранции, че държавата ще изпълнява без значителна забава подобни задължения. Други решения засягат невъзможността за освобождаване от съдебни такси за юридически лица – чл. 83 и чл. 84 ГПК (решението *Агромодел срещу България*, което по всичко личи изисква законодателни промени), нарушение на изискването за равенство на средствата на страните за защита и др.

Както беше посочено по-горе, наблюдението на изпълнението на петдесет и четири решения, в т.ч. пилотните решения „Димитров и Хамънов срещу България“ и „Фингер срещу България“, беше закрито през 2015 г., вследствие на създаденото средство за обезщетяване на вреди от бавно правосъдие. Все пак в групата решения „Китов срещу България“ и „Джангозов срещу България“ остават за наблюдение известен брой решения, по които следва да се предприемат мерки за преодоляване на проблемите, констатирани от ЕСПЧ, а именно - редуциране на дължините на съдебните производства пред най-натоварените съдилища, избягване на необосновани забавяния на досъдебната фаза на производствата, включително

върщане на делата от съда, и въвеждане на ефективно ускорително средство за наказателните дела, което да е ефективно и за двата стадия на наказателния процес.

По отношение на мерките за ускоряване на производството, наличните механизми като отправянето на сигнал до административния ръководител или проверките на Инспектората към Висшия съдебен съвет действително могат да имат дисциплиниращ ефект спрямо съда, но не водят пряко до ускоряване на производството.

Такъв ускоряващ механизъм в гражданския процес, макар с непълен обхват, е уреден в ГПК – т.нар. „жалба за бавност“. ЕСПЧ принципно приема, че жалбата за бавност може да служи за ускоряване на гражданското производство и така да бъде ефективно правно средство за защита, но отбелязва в някои свои решения, че този институт не може да предотврати някои видове забавяния (например забавяния пред касационната инстанция).

Възможността на обвиняемия да поиска прекратяване на наказателното производство на досъдебната фаза е силно критикувана от Съда и от Комитета на министрите поради потенциалната несъвместимост с други права, защитени от Конвенцията. По отношение на съдебната фаза на наказателното производство обаче ускорителен механизъм липсва *изцяло*, поради което се констатират и повтарящи се нарушения на изискването за разглеждане на делото в разумен срок. В свое решение от декември 2012 г., Комитетът на министрите е препоръчал на българските власти да въведат ускорително средство в областта на наказателното производство⁴³. Това средство обаче следва да бъде внимателно обмислено, така че да не влиза в противоречие с други права, защитени от Конвенцията.

9. ОБЖАЛВАНЕТО НА РЕШЕНИЯТА НА БНБ ЗА ОТНЕМАНЕ НА БАНКОВ ЛИЦЕНЗ И ОТКРИВАНЕ НА ПРОИЗВОДСТВО ПО БАНКОВА НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ (ЧЛ. 6 (1) ОТ КОНВЕНЦИЯТА И ЧЛ. 1 ОТ ПРОТОКОЛ 1)

Продължават да са предмет на наблюдение от КМ проблеми,⁴⁴ свързани с правото на собственост и правото на справедлив процес, произтичащи от решението „*Капитал банк АД срещу България*“ (жалба № 49429/99).

По това дело ЕСПЧ постанови, че правото на справедлив съдебен процес на банката-жалбоподател е било нарушено, а намесата върху собствеността ѝ е била незаконна по смисъла на член 1 от Протокол № 1 от Конвенцията. Във връзка с нарушението на правото на справедлив съдебен процес по чл. 6 (1) от Конвенцията въпросите, които изпълнението поставя, са два: от една страна, необжалваемостта на решението за отнемане на лиценза и, от друга, фактът, че банката е представлявана в производството по несъстоятелност от квестори, зависими от другата страна в производството - Българска народна банка (БНБ).

⁴³ „4.Насърчава властите да продължат работа по въвеждането на ускоряващо средство в наказателното производство“;

⁴⁴Виж плана за действие по делото *Капиталбанк* - [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=DH-DD\(2014\)1376&Language=lanFrench&Site=CM;](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=DH-DD(2014)1376&Language=lanFrench&Site=CM;)

След приемането на Закона за кредитните институции от 2006 г. (чл. 151), на теория решенията на БНБ за отнемане на банков лиценз могат да бъдат обжалвани пред съд. Така предоставеният достъп до съд обаче не отговаря на изискванията на чл. 6 (1) от Конвенцията, защото банката може да обжалва съответното решение само чрез квесторите, които са зависими от другата страна в производството - БНБ. Сегашната правна уредба не предвижда и възможност банката да участва ефективно в производството по несъстоятелност. Съгласно чл. 16, ал. 1 от Закона за банковата несъстоятелност (ЗБН) право да обжалват първоинстанционното решение имат квесторите (назначени и зависими от БНБ) и самият надзорен орган – БНБ, а прокуратурата има право на протест.

Практиката на БНБ е с един административен акт (решение на Управителния съвет на БНБ) да бъде отнет лиценз на кредитна институция (чл. 36 от ЗКИ) и да бъде поискано откриване на производство по несъстоятелност (чл. 13 ЗБН). В практиката си съдилищата като цяло приемат, че акционерите в кредитна институция „нямат правен интерес“ от оспорването на този акт (по смисъла на чл. 147 от АПК). Тази практика изглежда в разрез с решението „*Капитал банк АД срещу България*“, защото и самата банка не може да участва ефективно в тези производства, тъй като е представлявана от лица, които са зависими от другата страна в производството. Ако бъде запазена уредбата, според която органите на банката не могат да участват в производството по обжалване на решението за отнемане на лиценз и/или не могат да обжалват решението за обявяване в несъстоятелност, акционерите (евентуално притежаващи определен дял от акциите) трябва да имат тези права.

Въпросът през 2015 г. се постави отново в контекста на искането на ВКС за установяване на противоконституционност на разпоредбите на чл.16, ал.1, изр.3 от Закона за банковата несъстоятелност: „Право на жалба имат квесторите или временните синдици на банката и Централната банка, а право на протест - прокурорът.“ и на чл.11, ал.3 от Закона за банковата несъстоятелност: „Банката, за която се иска откриване на производство по несъстоятелност, се представлява по делото от назначените от централната банка квестори или от назначените по реда на чл.12, ал.1, т.2 временни синдици или от упълномощени от тях лица.“, поради противоречие с чл.122, ал.1, във връзка чл.117, ал.1, чл.121, ал.1 и чл.56 и с чл.4, ал.1 от Конституцията на Република България, и противоречие с чл.121, ал.1, във връзка с чл.117, ал.1, чл.122, ал.1 и чл.56 и с чл.4, ал.1 от Конституцията на Република България и за установяване на несъответствието им с чл. 6 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи.

В искането си до КС, наред с другите мотиви за обявяването на противоконституционност на относимите разпоредби на ЗБН, ВКС е посочил и делото „*Капитал Банк срещу България*“.

С определение от 4 февруари 2016 г. Конституционният съд допусна искането да бъде гледано по същество.

С два поредни доклада – за 2013 г. и 2014 г. министърът на правосъдието изрази становище за необходимост от предприемане на законодателни изменения, които да гарантират участието на акционерите в производството по обжалване на акта за отнемане на лицензията, и мерки, свързани с независимото представителство

на банката в производството. Въпреки висящото производство пред Конституционния съд изглежда необходимостта от законодателни изменения в посочения смисъл не е отпаднала.

10. ЕКСПУЛСИРАНЕ НА ЧУЖДИ ГРАЖДАНИ (ЧЛ. ЧЛ. 3, 8, 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА И ЧЛ. 1 ОТ ПРОТОКОЛ 7)

В рамките на групата „*C.G. и други срещу България*“ (в процедура на засилено наблюдение от КМ) се поставят различни въпроси относно прилагането на разпоредбите на Закона за чужденците в Република България (ЗЧРБ) и съдебния контрол при експулсирането на чужденци.

Въпреки промените и хармонизирането на ЗЧРБ с европейското право и с Конвенцията, не са преодолени изцяло констатираните и посочени от ЕСПЧ недостатъци, произтичащи пряко или косвено от несъвършенствата в съществуващата законова уредба. За повечето от изброените по-долу недостатъци ЕСПЧ е дал указания по силата на чл. 46 от ЕКПЧОС за това какви общи мерки следва да бъде предприети, за да бъдат изпълнени постановените решения.⁴⁵

А. На първо място това е проблемът с липсата на **адекватен правен способ за разглеждане на твърдения, че експулсирането на дадено лице в определена приемаща държава би застрашило неговия живот или би го изложило на опасност от изтезание или нечовешко или унижително отношение**. Правната рамка все още не отговаря на изискванията на ЕКПЧОС. Въпреки императивната забрана на чл. 44а на ЗЧРБ за експулсиране на чужденец в държава, в която животът и свободата му са застрашени, според ЕСПЧ недостатъците на съществуващия в момента механизъм се дължат на: 1. липсата на **автоматичен суспензивен ефект** върху изпълнението на заповед за експулсиране до приключване на съдебното производство по жалба по чл. 44а от ЗЧРБ; 2. задълбочено разглеждане на подобни жалби от националния съд.⁴⁶

В своите решения „*М. и други срещу България*“ и „*Ауад срещу България*“ ЕСПЧ е направил редица конкретни препоръки за критериите, на които трябва да отговаря разглеждането на жалба, в която едно лице твърди, че експулсирането му би поставило в опасност неговия живот или би довело до риск за нечовешко отношение или наказание. Според ЕСПЧ⁴⁷ в случаи на експулсиране в националното право трябва да бъде предвидено задължение за експулсиращия орган за **упоменаване на приемащата лицето държава в обвързващ правен акт**, за да е възможна преценката за наличието или липсата на риск от третиране в нарушение на чл. 2 или чл. 3 от Конвенцията на нейната територия, както и на законността на задържането с оглед експулсиране. Аналогично, всяка промяна на държавата, в която се предвижда определено лице да бъде експулсирано, трябва също да подлежи на обжалване.

В своето решение от септември 2013 г. относно групата „*C.G. и други срещу България*“, Комитетът на министрите е препоръчал изрично на българските власти да приемат законодателни промени с цел преодоляване на обсъдените по-горе

⁴⁵ виж решението *М. и други*, параграф 138 и решението *Ауад*, параграф 139;

⁴⁶ виж, например, *М. и други*, параграф 130 от решението;

⁴⁷ виж, например, делото *Ауад*, параграфи 133 и 139 от решението;

недостатъци на българското законодателство⁴⁸. Препоръката е повторена и в решение от март 2015 на КМ.

Б. Следващ въпрос засяга **обхвата и качеството на съдебния контрол** върху заповедите за експулсиране, когато те засягат личния или семеен живот на жалбоподателите. На последните разглеждания на тези проблеми през септември 2013 г. и март 2015 г. от Комитета на министрите е отбелязано положителното развитие на юриспруденцията на ВАС, което би могло да доведе до преодоляване на някои недостатъци, установени в решенията на ЕСПЧ относно обхвата и качеството на съдебния контрол като средство за защита срещу риск от нарушения на чл. 8 от Конвенцията във връзка със заповеди за експулсиране, издадени на основание заплахата за националната сигурност. Някои от установените от ЕСПЧ недостатъци обаче не могат да бъдат преодоляни без промяна и доуточняване на съществуващата правна уредба.

Един от основните проблеми, констатиран от ЕСПЧ, е формалният съдебен контрол върху съществуването на факти и обстоятелства, доказващи наличието на опасност за националната сигурност⁴⁹. В някои случаи се повдигат и въпроси, свързани с евентуално противоречие между издадени заповеди за експулсиране и решения на властите, предоставящи бежански статут или хуманитарна закрила.

ЕСПЧ е критикувал също така незапознаването на чужденеца, спрямо когото е издадена заповед за експулсиране, с фактите и обстоятелствата, въз основа на които компетентните административни органи твърдят, че същият представлява заплахата за националната сигурност. ЕСПЧ също така е критикувал⁵⁰ практиката на българските съдилища да засекретяват *изцяло* решенията, постановени по жалби срещу заповеди за експулсиране.⁵¹ По принцип няма задължение цялата

⁴⁸ „...called upon the Bulgarian authorities to adopt without delay the legislative measures required following the findings and indications of the European Court in the judgments of this group, in particular concerning the need to give suspensive effect to the remedy in this area in case of risk of ill-treatment in the destination country and to provide that every change of the destination country is amenable to appeal; 4. invited them also to take measures in order to ensure that, in cases in which neither Article 3 nor any other provision of the Convention requiring the establishment of a remedy with suspensive effect is applicable, an expulsion based on public order considerations should not be carried out before the person concerned has had the possibility to exercise his rights guaranteed under Article 1 of Protocol No. 7, unless the circumstances of the case require it...”

⁴⁹ В редица свои решения, ЕСПЧ е критикувал практиката на ВАС, да основава своята преценка за наличие на заплахата за националната сигурност не на конкретни факти, свързани с поведението на дадено лице, а на общо формулирани твърдения и оценки за чужденеца, споменати в съставен от службите за сигурност документ. Освен това при съдебното разглеждане на жалби срещу заповеди за експулсиране ВАС е приел, че съществува заплахата за националната сигурност и в случаи, в които службите за сигурност са придали на понятието „национална сигурност” съдържание, което излиза извън неговия нормален и разумен смисъл.

⁵⁰ Виж решенията по „Раза срещу България“ и „Амие и други срещу България“

⁵¹ Тук следва да се подчертае, че в своите решения ЕСПЧ изрично отбелязва, че поради чувствителния характер на информацията, отнасяща се до националната сигурност, държавите са в правото си да предвидят съответни ограничения, свързани с достъпа до такъв вид класифицирана информация. Тези ограничения обаче не трябва да бъдат толкова всеобхватни, че да лишат лицата чужденеца от възможността да упражни по смислен начин правото си на защита. Давайки пример с опита на Великобритания, ЕСПЧ е отбелязал, че някои страни са избрали да засекретят само отделни части от съдебните решения по дела за експулсиране, в които се разглежда въпросът дали даден чужденец представлява заплахата за националната сигурност или не. На практика, следва да се отбележи, че британската Special Immigration Appeals Commission (SIAC) изготвя едно публично и едно секретно

информация, с която властите разполагат, да бъде предоставена на чужденеца, ако от това би последвал риск за националната сигурност. Все пак трябва да му бъде представена достатъчно информация, така че да може той ефективно да оспори направените срещу него твърдения. Препоръчително е да се помисли за специална и детайлна уредба на засекретяването на делата при намиране на баланс между спазването на процесуалните права на чужденеца и публичния интерес при идентифицирана опасност за националната сигурност.

В. По някои решения се поставя и следният проблем, свързан с **процедурните гаранции при експулсиране на чужденци**.

Чл. 1 от Протокол № 7 на ЕКПЧОС предвижда няколко процедурни гаранции по отношение експулсирането на законно пребиваващи чужденци. Ал. 2 от този член предвижда, че чужденец може да бъде експулсиран преди да се възползва от правото неговият случай да бъде проверен само ако това е необходимо в интерес на обществения ред или е мотивирано от съображения за национална сигурност.

Съгласно Разяснителния доклад към Протокол № 7 (параграф 15) изключенията, предвидени в ал. 2 на чл. 1 от Протокол № 7, трябва да бъдат тълкувани съобразно **принципа на пропорционалност**, развит в практиката на ЕСПЧ, включително в случаите, в които даден чужденец е експулсиран по съображения, свързани с опазване на обществения ред. Иначе казано, не винаги твърдението за наличие на заплаха за обществения ред оправдава експулсирането на законно пребиваващ чужденец преди съдебното разглеждане на неговата жалба срещу заповедта за експулсиране; необходимостта от незабавно изпълнение на заповедта следва да подлежи на преценка.

Съгласно чл. 44, ал. 4, т. 1 всички заповеди за експулсиране подлежат на незабавно изпълнение. Тази разпоредба следва да се промени, за да се направи разграничение между заповедите за експулсиране на основание национална сигурност и заповедите за експулсиране, основаващи се на нарушение на обществения ред, в съответствие с Разяснителния доклад към Протокол № 7 и практиката на ЕСПЧ.

Освен че ясно се дефинира необходимостта от законодателни изменения в правната рамка, а именно посочване на приемащата държава в заповедта за експулсиране, суспензивен ефект на жалбата срещу заповедта за експулсиране в конкретна държава на основание реален риск за живота или от изтезания и нехуманно отношение, детайлна уредба на засекретяването на дела, гаранции за ефективен съдебен контрол, необходимо е и провеждането на специализирани обучения за магистрати по практиката на ЕСПЧ, касаеща правата на чужденците, намиращи се под българска юрисдикция, и тяхното експулсиране.

11. СВОБОДА НА МИСЪЛТА, СЪВЕСТТА И РЕЛИГИЯТА (ЧЛ. 9)

Нарушението, установено от ЕСПЧ в решението „Свети синод на Българската православна църква срещу България“⁵² се отнася до неоправдана

решения, като публичните решения често са много подробни и съдържат много конкретни факти, описващи поведението на засегнатия чужденец.

⁵²решения от 22.01.2009 г. и 16.09.2010 г.

намеса от страна на държавата в организацията на Българската православна църква.⁵³ В решението си ЕСПЧ приема, че някои разпоредби на Закона за вероизповеданията от 2002 г. и тяхното прилагане са довели до принудително обединяване на вярващите под едно ръководство по време на църковния разкол в Българската православна църква. Съгласно константната практика на ЕСПЧ, "в демократичните общества не е работа на държавата да взема мерки, за да гарантира религиозните общности да останат или да се обединят под единно ръководство. Държавните мерки, които дават предпочитание на конкретен лидер на разделена религиозна общност или искат да я накарат, изцяло или отчасти, да се постави под единно ръководство против волята си, представляват нарушение на свободата на религията."⁵⁴

По отношение изпълнението на решението "общите мерки в изпълнение на неговите [на ЕСПЧ] решения в този случай трябва да включва такова изменение в Закона за вероизповеданията от 2002 г., с което да се гарантира, че конфликтите относно ръководството на религиозните общности ще бъдат разрешавани от самите религиозни общности и че споровете, свързани с гражданскоправните последици от тези конфликти, ще се решават от съдилищата"⁵⁵

В същото време параграф 3 от преходните разпоредби на Закона за вероизповеданията от 2002 г. предвижда, че лицата, които към влизането на този закон в сила са се отделили от регистрирана религиозна институция в нарушение на утвърдения по установения ред неин устав, не могат да използват идентично наименование и да ползват или да се разпореждат с нейно имущество. Тази разпоредба е в противоречие с горепосочените решения на Съда. Тази разпоредба по същество съдържа изключване по силата на самия закон на някои лица от организационния живот на вероизповеданието, което е трудно да се съвмести със задължението на властите, по силата на чл. 46 от Конвенцията да предприемат законодателни мерки, насочени към гарантиране, че лидерските конфликти в религиозните общности ще се решават от самата религиозна общност. Още повече, че съгласно чл.15, ал. 2 от Закона за вероизповеданията е недопустимо да съществува повече от едно юридическо лице като вероизповедание с едно и също наименование и седалище, т.е. параграф 3 отчасти ненужно повтаря чл. 15, ал. 2 от гореспоменатия закон.

12. НАСТАНЯВАНЕ В ДОМОВЕ ЗА МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ, ДЕЛОТО „А. И ДРУГИ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“ (ЧЛ. 5)

В решението „*А. и други срещу България*“⁵⁶ ЕСПЧ е намерил недостатък на уредбата в Закона за противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (ЗБППМН). Законът предвижда в чл. 37, че престоят в домовете за временно настаняване не може да бъде повече от 15 дни, а престоят над 24 часа се разрешава от прокурор. В изключителни случаи, с разрешение на съответния прокурор, срокът на престоя в дома може да бъде продължен до 2 месеца. Настаняванията на

⁵³Подобни нарушения на правото по чл. 9 от Конвенцията са били констатирани и по делата „*Хасан и Чауш срещу България*“ и „*Висш духовен съвет на мюсюлманите в България срещу България*“;

⁵⁴виж параграф 147, от решението прието на 22/01/2009;

⁵⁵виж параграф 50, от решението прието на 16/09/2010;

⁵⁶ Решение от 29 ноември 2011 г.

жалбоподателките, които представляват задържане по смисъла на чл. 5 (1) от Конвенцията, не са били обжалвани пред съд. Законът не предвижда възможност за съдебен контрол на законността на настаняването, поради което не отговоря на изискванията на чл. 5 § 4 от Конвенцията. Това е и основният проблем в решението.

Освен това ЕСПЧ е намерил проблем при настаняване на деца в кризисни центрове. Член 28 от Закона за закрила на детето е предвиждал настаняването на жалбоподателката да стане с решение на районния съд. Въпреки това, жалбоподателката е била настанена в такъв кризисен център с решение на общинската служба за социално подпомагане, в нарушение на националното законодателство.

Въз основа на решението на ЕСПЧ по делото „А. и други срещу България“ и в контекста на приетата от Министерски съвет, с протоколно решение № 8/01.03.2013 г., Пътна карта⁵⁷ за изпълнение на Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето, приета на 03.08.2011 г., в Министерството на правосъдието е сформирана междуведомствена работна група, която изпълнява Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за деца. С оглед изпълнението на решението А. и други срещу България и като се има предвид, че понастоящем пред ЕСПЧ висят за разглеждане жалби срещу България със сходен предмет, особено наложителна е законодателна промяна в ЗБПМН и предвиждане на съдебен контрол на задържането на малолетни и непълнолетни лица.

13. ПРОБЛЕМИ, СВЪРЗАНИ С ИЗБИРАТЕЛНИТЕ ПРАВА НА ГРАЖДАНИТЕ - ДЕЛОТО „ПЕТКОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“ И „РИЗА И ДР. СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ“

Делото „Петков и други срещу България“ се отнася до невъзстановяване на жалбоподателя в изборните списъци от страна на изборните власти, въпреки наличието на окончателни решения за това (чл. 3 от Протокол 1) и липса на ефективни средства за защита (чл. 13).

Новият Изборен кодекс (от 2014г.) не предвижда възможност кандидати да бъдат заличавани от партиите заради връзки със службите за сигурност от преди 1989 г. Въпреки това, доколкото целта е да бъдат предотвратени бъдещи подобни нарушения, Комитетът на министрите проверява дали правната рамка е такава, че да предотврати ситуации, в които регистрацията на даден кандидат, който не отговаря на изискванията на закона, може да бъде заличена в „последната минута“ преди изборите и въпросът за законността на това заличаване да не може да бъде решен от ВАС преди изборите (с цел евентуално регистрацията да бъде възстановена и кандидатът да участва в изборите).

⁵⁷ В Пътната карта се предлага да се изменят правната и регулаторна рамка в наказателния процес за непълнолетни и за лечение на деца, които са жертви на престъпления. Целта на реформата, планирана в Пътната карта е да координира действията на всички институции. Предлага се случаите на непълнолетни лица да се разглеждат от специализирани съдилища. За изпълнение на стратегическите цели, заложи в Пътната карта, предложенията за промени в законодателството са предвидени в Наказателния кодекс, Наказателно-процесуалния кодекс, Закона за Министерството на вътрешните работи и Закона за правната помощ. Реформите, предвидени в пътната карта са включени в Националната програма за развитие: България 2020.

С едно скорошно свое решение по делото „*Риза и други срещу България*“⁵⁸ ЕСПЧ намери, че поради установените пропуски във вътрешното право, и липсата на възможност да се проведат нови частични избори, правата на жалбоподателите на активно и пасивно участие в избори са били нарушени. Така основният проблем съгласно решението е свързан с това, че Изборният кодекс не предвижда възможност за провеждане на нови частични избори в изборни секции, в случай на анулиране от Конституционния съд на изборни резултати само за отделни секции.

14. ПРАВОТО НА ЕФЕКТИВНО СРЕДСТВО ЗА ЗАЩИТА СРЕЩУ НАРУШЕНИЯ НА КОНВЕНЦИЯТА (ЧЛ.13)

В България не съществува генерално ефективно вътрешноправно средство за защита, съгласно чл. 13 на Конвенцията. В съответствие със субсидиарния характер на производствата пред Европейския съд по правата на човека, българската държава следва да въведе средство или комбинация от средства с оглед осигуряването на възможности за разглеждането на оплаквания за нарушения на гарантираните от Конвенцията права. Това е застъпено като основен компонент и в приетата през 2012 г. от страните членки Декларация от Брайтън, към която и българската страна се присъедини. Този ангажимент бе препотвърден и в Декларацията, приета на конференцията на високо ниво на държавите членки на Съвета на Европа от Брюксел през 2015 г. Съгласно тези ангажименти страните членки следва „да създадат, ако е необходимо, нови вътрешноправни средства за защита – общи или специфични, във връзка с оплакванията за нарушения на правата и свободите, защитени от Конвенцията“.⁵⁹ Осъществяването на това намерение в съответствие с изискванията на чл. 13 от Конвенцията би намалило рязко броя на оплаквания пред Европейския съд по правата на човека, които често имат повторяем характер.

Изработване на конституционни и законодателни промени за въвеждане на правото на пряка конституционна жалба, с оглед разширяване на достъпа до конституционно правосъдие по примера на редица европейски утвърдени демокрации би имало съществен и безспорен ефект като вътрешноправно средство за защита срещу нарушения на Конвенцията. Друга възможност би била приемането на изцяло нова концепция за обезщетяване при вреди, причинени от държавни органи и органи на местната власт.

ЧАСТ ТРЕТА

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВОКА – ИНФОРМАЦИЯ ЗА 2015 Г.

1. СТАТИСТИКА НА СЕКРЕТАРИАТА НА ЕСПЧ ЗА 2015 Г.

Съгласно официалната статистическа информация на Секретариата на ЕСПЧ за 2015 г., държавите членки с най-голям брой осъдителни решения, установяващи поне едно нарушение на Конвенцията са Русия (109 решения), Турция (79), Румъния (72), Украйна (50), Гърция (43) и Унгария (42). В тази класация за 2015 г. България

⁵⁸ виж по-горе

⁵⁹ Декларация от Брайтън, приета на Конференцията на високо равнище относно бъдещето на ЕСПЧ, април 2012г. „...Considering the introduction if necessary of new domestic legal remedies, whether of a specific or general nature, for alleged violations of the rights and freedoms under the Convention“;

се нарежда на 7-мо място с 28 решения, установяващи поне едно нарушение на Конвенцията.

Обезпокоителен е фактът, че по отношение на България най-многобройни са нарушенията на най-съществените права („core rights“) гарантирани от чл. 2 и чл. 3 – забраната за нечовешко и унижително отношение или наказание и липсата на ефективно разследване в тези случаи, както и в случаи на смърт – общо 17 нарушения за годината. Следват нарушения на правото на ефективно вътрешно правно средство за защита (9); правото на мирно ползване на собствеността (5); правото на справедлив съдебен процес (5) и др.

Към 31 декември 2015 г. по-голямата част от висящите дела са били срещу Украйна (14 250 и 21,5%), Русия (9150 и 13.8%), Турция (8650 и 13.6%) и Италия (7550 и 11,4%). Следват Унгария, Румъния, Грузия, Полша, Словения, Азербайджан. Останалите 37 страни членки формират 16.8 % от дела висящи жалби или 11 150 бр. жалби.

Сред тях е и България, която по този критерий се нарежда на 16-то място с 794 броя жалби. Посочените цифри потвърждават тенденцията на намаляване на броя на висящите жалби срещу България и след като години наред страната ни заемаше между 7-мо и 9-то място в тази класация, през последните 2 години България трайно е извън 10-те страни членки на Съвета на Европа с най-много жалби пред ЕСПЧ. До голяма степен това се дължи на реформата в самата система на Конвенцията, както и на подкрепата, оказана от българската държава в последните 3 години на Регистратурата на ЕСПЧ чрез изпращането на национални експерти⁶⁰ по проекти, финансирани по Норвежкия финансов механизъм.

През януари 2016 г. председателят на Съда, г-н Раймонди отбеляза в своето традиционно годишно слово по повод откриването на съдебната година, че броят на висящите жалби е под 65 000 бр. или 7 % по-малко в сравнение с предходната година. Въпреки значителния спад на висящите за разглеждане жалби през 2015 г., Председателят на ЕСПЧ изрази загриженост по отношение на обема на повтарящи се случаи, които представляват повече от половината от всички висящи дела. Той подчерта необходимостта всяка държава членка да гарантира, че системните и структурните проблеми се решават най-напред на национално ниво в съответствие с принципа на субсидиарността.

По показател брой подадени жалби и брой постановени решения с поне едно нарушение на Конвенцията за изминалите 5 години статистиките изглеждат по следния начин:

	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.
Общ брой подадени жалби, разпределени на съдебен	4050	3850	2450	969	794

⁶⁰Средствата са командироването на националните експерти бяха осигурени по линия на предефиниран проект 1 (на Висш съдебен съвет) и предефиниран проект 3 (Дирекция ППРБЕСПЧ, МП) по Норвежки финансов механизъм 2009-2014 г.;

състав					
Постановени решения с поне едно нарушение	52	58	26	18	28

2. Някои от по-важните решения на ЕСПЧ срещу България, постановени през 2015 г.

А. От постановените през 2015 г. решения на ЕСПЧ по жалби срещу България, следва да бъдат открити следните решения, в които Съдът намира нарушения на Конвенцията.

а) „*Нешков и други срещу България*“ (жалби № 36925/10, 21487/12, 72893/12, 73196/12, 77718/12 и 9717/13, пилотно решение)

На 27 януари 2015 г. ЕСПЧ постанови пилотно решение срещу България по делото „*Нешков и други срещу България*“ (№ 36925/10), в което констатира системен проблем с пренаселеността и лошите материални условия и хигиена в местата за лишаване от свобода, липса на ефективни превантивни и компенсаторни средства за защита.

ЕСПЧ отправя конкретни препоръки към българската държава за справяне с проблемите и дава осемнадесетмесечен срок на властите за въвеждане на ефективни правни средства за защита.

б) „*С.З. срещу България*“ (жалба № 29263/12)

Съдът единодушно намира, че е налице нарушение на член 3 от Конвенцията поради недостатъците при проведеното разследване относно противозаконно лишаване от свобода и изнасилване. Съдът критикува прекомерните забавяния в наказателното производство и неразследването на определени аспекти на деянията. Той намира за особено притеснително това, че властите не са счели за необходимо да разследват твърденията на жалбоподателката, че в случая е възможно да е замесена организирана престъпна група за трафик на жени.

Съдът на следващо място отбелязва, че в над 45 решения срещу България е установил, че властите не са провели ефективно разследване поради значителните забавяния в разследванията, които са довели до изтичане на давността за наказателно преследване; изключването на доказателства и свидетели; многократните откази на прокурора да изпълни дадени от съда указания относно разследването. Съдът намира, че тези повтарящи се недостатъци разкриват наличието на системен проблем, свързан с неефективността на разследванията в България.

Въпреки това Съдът посочва, че е наясно с комплексния характер на проблема и че българските власти, в сътрудничество с Комитета на министрите, следва да решат какви общи мерки са необходими, за да се предотвратят подобни нарушения на Конвенцията в бъдеще.

Повече информация за изпълнението на решението „С.З. срещу България“, както и други решения, които констатира проблем с ефективността на наказателните производства в България може да бъде намерена по-горе в част II от доклада.

в) „Стойков срещу България“ (жалба № 38152/11)

Делото е свързано с твърденията на жалбоподателя, че е малтретиран от полицейските органи по време на задържането му и часовете след неговия арест. Съдът намира, че претърпяното малтретиране следва да се определи като изтезание и намира нарушение на член 3 от Конвенцията в неговия материален аспект. Установено е нарушение на член 3 и в неговия процесуален аспект поради неефективността на разследването на обстоятелствата около неговото задържане.

Това решение също ще попадне в групата дела „Великова“, посочени по-горе.

г) „Мюмюн срещу България“ (жалба № 67258/13)

Делото е свързано с претърпяното от жалбоподателя малтретиране от страна на полицейски служители, което ЕСПЧ определя като изтезание. На 20 февруари 2012 г. жалбоподателят бил извикан в полицейския участък в гр. Павел Баня във връзка с получена няколко дни по-рано жалба за кражба. След като го попитали дали има нещо общо с кражбата, тримата полицаи, които били при него, започнали да го удрят и ритат, като използвали и електрошоково средство.

Последвало дисциплинарно производство, в рамките на което се установило, че полицейските служители незаконосъобразно са задържали жалбоподателя. Те били наказани със забрана за повишаване в длъжност за три години. Не било установено малтретиране на г-н Мюмюн. В образуваното срещу тях наказателно производство било прието, че те са малтретирали г-н Мюмюн, причинявайки му лека телесна повреда. С решение на Районен съд - Казанлък от 12 декември 2013 г. полицейските служители били освободени от наказателна отговорност с налагане на административно наказание глоба.

ЕСПЧ намира, че тези наказания са непропорционални спрямо тежестта на акта на изтезание. Според Съда, проблемът се корени в това, че никой състав на престъпление, който може да бъде обсъждан в настоящия случай (по членове 128, 129 и 130 от НК, по чл. 143, ал. 1, чл. 282, ал. 1 или чл. 287 от НК) не изглежда, че може да бъде отнесен към цялата гама от въпроси относно акта на изтезание, на което е бил подложен жалбоподателя. Съдът намира, че българската правна система не е предоставила адекватен отговор на акта на изтезание, поради което е налице нарушение на член 3 от Конвенцията.

Това решение също ще попадне в обхвата на групата решения „Великова срещу България“.

д) „Славов и други срещу България“ (жалба № 58500/10)

Жалбоподателите са четирима – съпрузи и техните две малолетни деца. Делото е свързано с полицейска операция, при която първият жалбоподател,

бизнесмен от гр. Варна, е арестуван и е извършено претърсване и изземване в дома на жалбоподателите.

Съдът счита, че полицейската операция в дома на жалбоподателите не е била планирана и извършена по начин, който да гарантира, че използваните средства се ограничават до строго необходимите за постигане на крайните цели. Поради това, Съдът намира нарушение на член 3 от Конвенцията. Налице е нарушение и на член 8 от Конвенцията във връзка с извършеното претърсване на жилището на жалбоподателите и изземване на редица предмети. Съдът намира нарушение и на член 13 от Конвенцията поради това, че жалбоподателите не са разполагали с никакво вътрешноправно средство за защита, което да им позволи да защитят правото си да не бъдат подложени на отношение, несъвместимо с член 3, и правото им на неприкосновеност на жилището, гарантирано в член 8 от Конвенцията.

Съдът установява нарушение и на презумпцията за невинност във връзка с изказване на министъра на вътрешните работи в интервю за вестник „Черно море“, публикувано на 1 април 2010 г. Съдът, с шест на един гласа, счита, че има нарушение на член 6 § 2 от Конвенцията и по отношение на мотивирането на решението от 18 май 2010 г. на Окръжен съд – Варна, с което се преценява продължаването на мярката за неотклонение на жалбоподателя.

Поради нарушението на чл. 3 от Конвенцията това решение също ще попадне в групата решения „*Великова и други срещу България*“.

е) „*Тони Костадинов срещу България*“ (жалба № 37124/10)

Делото е свързано със задържането под стража на жалбоподателя и незначитането на презумпцията за невинност. Съдът постановява, че **не са** налице нарушения на член 5 §§ 1, 3, 4 и 5 от Конвенцията. Налице е обаче нарушение на правото на жалбоподателя по член 6 § 2 от Конвенцията да бъде смятан за невинен до доказване на вината му в съответствие със закона, поради използваните в изявление на министъра на вътрешните работи думи, които според Съда надхвърлят предоставянето на информация по случая. Съдът отбелязва, че липсата на намерение да бъде нарушена презумпцията за невинност не изключва нарушение на член 6 § 2 от Конвенцията.

ж) „*Стефан Станков срещу България*“ (жалба № 25820/07)

Делото е свързано с поставянето под запрещение на жалбоподателя и настаняването от майка му, като негов попечител в социален дом за хора с психически разстройства.

В конкретния случай е извършена медицинска експертиза в контекста на производството за поставянето на жалбоподателя под запрещение. Заключениеята са били насочени към въпроса за дееспособността му, а не дали е наложително настаняването му в специализирана институция. Съдът заключава, че не е установено жалбоподателят да е бил опасен за себе си или за другите. Той критикува още липсата на проведени медицински прегледи през определен интервал от време, които да оценят дали е необходимо продължаване на настаняването. Такава оценка не е била предвидена в приложимото законодателство. С оглед изложеното, Съдът намира, че е налице нарушение на член 5 § 1, буква е) от Конвенцията.

Разглеждайки оплакването по член 5 § 4 от Конвенцията, Съдът се позовава на изводите си в решението на Голямата камера „Станев срещу България“ и заключава, че и в разглеждания случай е налице нарушение. Съдът намира нарушение и на член 5 § 5 от Конвенцията.

Съдът счита, че битовите условия, при които е бил настанен жалбоподателя преди 2008 г. са в нарушение на член 3 от Конвенцията. Съдът установява и нарушение на член 13 във вр. с член 3 от Конвенцията.

Разглеждайки оплакването на жалбоподателя по член 6 § 1 от Конвенцията, Съдът отново се позовава на изводите си в решението по делото „Станев срещу България“ и установява, че е налице нарушение и жалбоподателят е бил лишен от достъп до съд.

з) „Ягнина срещу България“ (жалба № 18238/06)

Съдът намира нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията (достъп до съд) поради неизпълнението от НЕЛК на окончателно съдебно решение на ВАС в полза на жалбоподателката. Налице е нарушение и на член 13 от Конвенцията (право на ефективни правни средства за защита), тъй като националното законодателство не е предвиждало процедура за изпълнението на съдебните решения срещу държавата.

и) „Пенчеви срещу България“ (жалба № 77818/12)

Жалбоподателите са майка и син. През април 2010 г. жалбоподателката подаде молба за развод като паралелно инициира съдебно производство с цел да получи съдебно разрешение, заместващо съгласието на бащата за пътуване на детето в чужбина. Първоначално искането ѝ било уважено, но през юни 2012 г. Върховният касационен съд отказва да даде разрешение. ЕСПЧ установява, че процесът на вземане на решение на национално ниво е бил погрешен по следните причини: а) в решението на ВКС не е анализирано какво е в най-добрия интерес на детето, като вместо това искането е отхвърлено на формално основание; и б) производството е продължило прекомерно дълго. С оглед на изложеното е налице нарушение на член 8 от Конвенцията.

Съдът постановява, че макар оплакването да е допустимо, не възниква отделен въпрос по член 2 от Протокол № 4 към Конвенцията.

В момента се подготвя Тълкувателно решение на Върховния касационен съд за изпълнението на това решение.

й) „Димитрова срещу България“ (жалба № 15452/07)

Г-жа Димитрова е била член на организации, свързани с международната религиозна общност „Слово на живот“. На основание чл. 185 от НПК от 1974 г., прокуратурата постановила полицията на предприеме мерки, за да ограничи достъпа на организацията до места, където могат да бъдат провеждани срещи на членовете ѝ, поради което те започнали да ги организират в своите домове. Последвало претърсване на жилището на жалбоподателката и били иззети редица предмети.

През декември 1995 г. тя предявила иск по реда на Закона за отговорността на държавата и общините за вреди.

Съдът намира нарушения на член 9 и на член 13 във връзка с член 9 от Конвенцията, тъй като ограничението на правото на жалбоподателката на свобода на изповядването на религия не е било предвидено от закона. Съдът отбелязва, че мерките не са извършени в контекста на образувано досъдебно производство и правомощията на прокурора по чл. 185 от НПК от 1974 г. са били толкова широки, че не осигурявали защита срещу произвол. Освен това, Съдът отбелязва, че националното законодателство, така както е било приложено от съдилищата, не е достатъчно ясно що се отнася до законността на дейностите на нерегистрираните религиозни общности.

к) *„Карахмед срещу България“* (жалба № 30587/13)

Делото е свързано с безредиците между членове и симпатизанти на политическа партия „Атака“ и молещите се мюсюлмани пред Баня Баши джамия в гр. София на 20 май 2011 г. и разследването на инцидента. Съдът приема, че властите не са успели да постигнат баланс в предприетите стъпки като осигурят ефективното и мирно упражняване на правата на демонстрантите и на правата на жалбоподателя и останалите молещи се лица. Следователно държавата не е изпълнила своите позитивни задължения по член 9 от Конвенцията и е налице нарушение на тази разпоредба.

Оплакването на жалбоподателя по член 3 от Конвенцията е обявено от Съда за явно необосновано. Той приема, че „минималното ниво на суровост“ по член 3 не е достигнато. Доколкото член 14 от Конвенцията няма самостоятелно приложение, Съдът обявява за явно необосновано и оплакването по член 14 във връзка с член 3 от Конвенцията.

л) *„Ünsped Paket Servisi SaN. Ve TiC. A.Ş. срещу България“* (жалба № 3503/08)

Делото е свързано с отнемането в полза на държавата на основание чл. 242, ал. 8 от Наказателния кодекс на камион, собственост на дружеството-жалбоподател, във връзка с извършено от шофьора на камиона престъпление. Съдът приема, че дружеството-жалбоподател е понесло прекомерна тежест, която би могла да бъде легитимна само ако то е имало възможността ефективно да обжалва отнемането на неговите притежания вследствие на наказателното производство, по което то не е било страна. Такава възможност обаче не е била налице. Следователно не е постигнат справедлив баланс между защитата на правото на собственост на жалбоподателя и изискванията на общия интерес, в нарушение на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията.

м) *„Риза и други срещу България“* (жалби № 48555/10 и № 48377/10)

Жалбоподателите са Рушен Мехмед Риза, политическата партия Движение за права и свободи (ДПС) и 101 български граждани, упражнили правото си на вот на парламентарните избори през 2009 г. в 17 избирателни секции в Турция. Те твърдят, че решението на Конституционния съд да анулира изборните резултати в 23 избирателни секции, открити в Турция, е накърнило несправедливо правото им да се кандидатира и да гласуват на изборите, гарантирани от член 3 от Протокол № 1 към

Конвенцията. Съдът намира, че предвид установените пропуски във вътрешното право, и липсата на възможност да се проведат нови частични избори, спорното решение, което е основано на чисто формални аргументи, е накарнило неоправдано правата на жалбоподателите. Той постановява с шест гласа срещу един, че има нарушение на чл. 3 от Протокол № 1 по отношение на правото на г-н Риза и ДПС да участват в изборите. Съдът намира единодушно нарушение на член 3 от Протокол № 1 по отношение на правото да гласуват на останалите 101 жалбоподатели.

Б. През 2015 г. ЕСПЧ се произнесе и с много решения, в които отхвърли жалбите като недопустими или не намери нарушения на Конвенцията. Някои от по-важните решения в този смисъл са посочени по-долу.

а) „*Цанова-Гечева срещу България*“ (жалба № 43800/12)

Делото се отнася до твърдения за неефективен съдебен контрол по повод подадена жалба срещу решение на Висшия съдебен съвет (ВСС) за назначаване на председател на Софийски градски съд (СГС). Върховният административен съд (ВАС) е проверил законосъобразността на решението на ВСС и е разгледал основните аргументи на жалбоподателката относно спазването на процедурата и твърдяната липса на мотиви към решението. Според ЕСПЧ упражненият съдебен контрол е в съответствие с изискванията на член 6 от Конвенцията, поради което не е налице нарушение на тази разпоредба. В останалата ѝ част, Съдът обявява жалбата за недопустима.

б) „*Еркан и други срещу България*“ (жалба № 21470/10, решение по допустимост)

Жалбата е подадена от близки роднини на турски рибар, който починал при инцидент по време на опит от страна на български гранични полицаи да извършат проверка на борда на турски плавателен съд, навлязъл в българските териториални води на Черно море с цел извършване на незаконен риболов. Съдът намира, че властите не са действали небрежно при планирането и подготовката на операцията. Освен това той отбелязва и факта, че граничните полицаи са направили всичко възможно в опит да спасят живота на г-н Еркан. ЕСПЧ също така приема, че с оглед установяване на обективната истина, националните власти са провели ефективно разследване на действията на полицейските служители по време на инцидента, както и на всички обстоятелства по случая, включително и планирането и контрола на полицейската операция. Поради изложеното Съдът обявява оплакванията на жалбоподателите по чл. 2 от Конвенцията (право на живот) за явно необосновани.

Това решение е един добър пример за изпълнение на задълженията на държавата в контекста на чл. 2.

в) „*Събев срещу България*“ (жалба № 57004/14, решение по допустимост)

Жалбоподателят твърди, че наложеното му наказание доживотен затвор без замяна представлява нечовешко и унижително отношение по смисъла на член 3 от Конвенцията, както и че не е имал на разположение ефективно вътрешноправно средство за защита в нарушение на член 13 от Конвенцията.

Съдът приема, че продължаващото положение, което е в основата на жалбата, е приключило на 21 януари 2013 г. (първият случай, в който по предложение на Комисията по помилване Вицепрезидентът е заменил наказание доживотен затвор без замяна с наказание доживотен затвор). Жалбата е подадена на 8 септември 2014 г. и следователно не е спазен шестмесечният срок по член 35 § 1 от Конвенцията.

г) „*Корпачьова-Хофбауер срещу България*“ (жалба № 56668/12, решение по допустимост)

Жалбоподателката, позовавайки се на член 3 от Конвенцията, твърди, че условията, при които е настанена за задължително лечение в държавна психиатрична болница „Свети Иван Рилски“ в Нови Искър са били такива, че престоят ѝ там може да се определи като нечовешко и унижително отношение. Съдът посочва, че според доклада на Омбудсмана на Република България условията в болницата са далеч от задоволителни, но жалбоподателката не е конкретизирала по какъв начин условията са я засегнали. Съдът подчертава, че всички разглеждани обстоятелства по делото трябва да се преценяват като се има предвид и относително краткия период от време, прекаран от жалбоподателката в болницата – около месец. ЕСПЧ приема, че тя е преживяла неудобство в резултат на лошите условия, но то не е достигнало минималната степен на суровост по смисъла на чл. 3 от Конвенцията. Поради това Съдът намира, че оплакването на жалбоподателката е явно необосновано.

д) „*Цонев срещу България*“ (жалба № 44885/10, решение по допустимост)

Оплаквания по член 3, член 6 § 2 (презумпция за невиновност) и член 8 (право на зачитане на личния живот) от Конвенцията – жалбата е обявена за недопустима, тъй като Съдът е установил, че е нарушен принципът на конфиденциалност на преговорите по постигане на приятелско споразумение, което представлява злоупотреба с правото на индивидуална жалба.

Делото е свързано със събитията около ареста на жалбоподателя. След като Съдът комуникирал жалбата на правителството и в рамките на преговорите по постигане на евентуално приятелско споразумение, адвокатът на жалбоподателя разкрил публично детайли във връзка с евентуалното споразумение, включително размерът на предложеното обезщетение. Съдът намира, че жалбоподателят е нарушил принципът на конфиденциалност, предвиден в член 39 § 2 от Конвенцията и правило 62 § 2 от Правилата на Съда и това поведение представлява злоупотреба с правото на индивидуална жалба по смисъла на член 35 § 3 (а) от Конвенцията. Поради това Съдът обявява жалбата за недопустима.

е) „*Мичев срещу България*“ (жалба № 62335/10, решение по допустимост)

Оплаквания по член 5, §§ 1, 4 и 5 и член 13 от Конвенцията – жалбата е обявена за недопустима, тъй като Съдът е установил, че жалбоподателят съзнателно е премълчал информация от съществено значение за делото, което представлява злоупотреба с правото на индивидуална жалба

Жалбоподателят, позовавайки се на член 5, §§ 1, 4 и 5 и член 13 от Конвенцията, се оплаква от задържането му и последвалото преместване в Затвора в гр. Ловеч – Психиатрично отделение, и невъзможността да получи обезщетение за

твърдените нарушения. Съдът намира, че в случая е налице злоупотреба с правото на жалба по смисъла на член 35, § 3 от Конвенцията, тъй като жалбоподателят не е предоставил информация от съществено значение за делото. Той не е уведомил Съда, дори след изрично запитване, че още през 2012 г. е предявил два иска пред националните съдилища за обезщетения по реда на ЗОДОВ – един срещу Прокуратурата на Република България и един срещу Районен съд –Плевен. По първия иск му е присъдено обезщетение, а производството по втория все още е висящо.

ж) „Лолова и Попова срещу България“ (жалба № 68053/10, решение по допустимост)

Делото е свързано с производство по чл. 72 от Семейния кодекс от 1985 г., в което първата жалбоподателка е искала съдът, в отсъствието на съгласие на бащата, да разреши пътуването на дъщеря ѝ (втората жалбоподателка) в чужбина и издаването на задграничен паспорт. С решение от 7 май 2009 СГС потвърдил решението на първоинстанционния съд, с което искането на първата жалбоподателка било уважено. Решението на СГС влязло в сила на 3 юли 2009 г., а на детето бил издаден задграничен паспорт на 30 юли 2009 г. Преди влизане в сила на решението на СГС полицията няколко пъти отказвала да издаде задграничен паспорт на детето.

Съдът намира, че жалбоподателите не могат да твърдят, че са жертви на нарушение нито на член 8 от Конвенцията, нито на член 2 от Протокол № 4 към Конвенцията (свобода на придвижване), тъй като липсата на задграничен паспорт на детето преди 3 юли 2009 г. не е засегнала правото ѝ законосъобразно да напусне държавата, доколкото не имало влязло в сила съдебно решение. Следователно оплакването е несъвместимо *ratione personae* с разпоредбите на Конвенцията по смисъла на член 35 § 3 от Конвенцията и е отхвърлено. С оглед това заключение Съдът отхвърля като несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията и оплакването по член 13.

Оплакването на жалбоподателките по член 6 § 1 от Конвенцията, свързано с неизпълнението на решението на административния съд от 29 септември 2008 г., с което е отменен отказът за издаване на паспорт, Съдът обявява за несъвместимо *ratione materiae* с разпоредбите на Конвенцията.

Жалбоподателките също така твърдят, че производството по предявения от тях иск по реда на ЗОДОВ не отговаря на изискванията за справедлив процес по член 6 § 1 от Конвенцията. Съдът е обявил тази част от жалбата за явно необоснована.

з) „Данауар и други срещу България“ (жалба № 52843/07, решение по допустимост)

На 1 ноември 2000 г. г-н Данауар бил арестуван в съответствие със заповедите за експулсирането му и забраната да влиза в България, а през декември 2000 г. бил депортиран за Сирия. Жалбата пред ЕСПЧ е подадена през 2007 г. от него, от съпругата и дъщеря му, които са български граждани. Жалбоподателите, позовавайки се на член 8 и член 13 (право на ефективно правно средство за защита) от Конвенцията, се оплакват от експулсирането на жалбоподателя и неадекватността

и прекомерната продължителност на последвалото съдебно производство по обжалване на посочените заповеди.

Съдът постановява, че жалбата следва да бъде отхвърлена, тъй като не е спазен шестмесечният срок за подаването ѝ, предвиден в Конвенцията. Според ЕСПЧ шестмесечният срок е започнал да тече най-късно от момента на извеждането на г-н Данауар от България през декември 2000 г., тъй като описаните по-горе заповеди не са подлежали на съдебно обжалване нито към момента на издаването им, нито към момента на експулсирането на първия жалбоподател.

и) „Данаилов и други срещу България“ жалба № 47353/06, решение по допустимост

Жалбата е свързана с двадесет и две производства за реституция на гори и земи от горския фонд в землището на гр. Доспат. Първоначално Поземлената комисия признала правото на жалбоподателите на възстановяване на собствеността, но в производството по предявен от Държавното лесничейство ревандикационен иск било установено, че въпросните земи попадали в териториите на „яйляци“. ЕСПЧ отбелязва, че съгласно националното законодателство решенията на административния орган (Поземлената комисия) в полза на жалбоподателите, не са обвързващи за трети лица. Освен това, изводът на съдилищата е, че жалбоподателите не са имало право на възстановяване на земите – следователно действията на властите в случая са били насочени към поправянето на допуснатата преди това грешка. Съдът също така не намира, че жалбоподателите са понесли прекомерна тежест. Поради това Съдът заключава, че разглеждането на реституционните права на жалбоподателите в рамките на съдебното производство по предявения ревандикационен иск и изводите, че не са изпълнени условията за реституция, не противоречи на член 1 от Протокол № 1 към Конвенцията.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящият доклад е изготвен в изпълнение на задължението на министъра на правосъдието ежегодно да представя информация за изпълнението на решенията на ЕСПЧ срещу България. В доклада са посочени най-важните въпроси по изпълнението на решенията, а именно такива, които установяват системни или особено важни проблеми в националната правна система и изискват промени в законодателството или съдебната практика. Следва изрично да се отбележи, че изпълнението на решенията на Европейския съд по правата на човека е задължение на държавата в лицето на *всички* нейни органи и власти, а ефективността на предприетите мерки изискват продуктивно сътрудничество между законодателна, изпълнителна и съдебна власт.

МИНИСТЪР НА ПРАВОСЪДИЕТО:

ЕКАТЕРИНА ЗАХАРИЕВА